UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Vánoční hry pro děti a mládež v ČCE

Anna Halamová

Katedra praktické teologie
Ladislav Beneš, Dr.
Magisterský program M 6141
Evangelická teologie

Praha 2013

Prohlašuji, že jsem tuto písemnou diplomovou práci s názvem: *Vánoční hry pro děti a mládež v ČCE* napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.
Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.
V Praze 25. 6. 2013 Anna Halamová

Bibliografická citace

Vánoční hry pro děti a mládež v ČCE [rukopis] : diplomová práce / Anna Halamová; vedoucí práce: Ladislav Beneš, Dr. – Praha, 2013. – 75 stran.

Anotace

Záměrem mé diplomové práce *Vánoční hry pro děti a mládež v ČCE* je zjistit, zda autoři vánočních divadelních her v ČCE pracují s těmito hrami jako s platnými součástmi katechetické práce s dětmi a mládeží. Rozhodla jsem se proto provést analýzu několika textů vánočních divadelních her, které jsou v církvi volně k dispozici.

V první kapitole se zabývám vztahem dětí k práci na divadelních hrách a jejími přínosy.

Ve druhé kapitole se zabývám teorií psaní divadelních her pro děti a mládež.

Ve třetí kapitole se zabývám rozborem biblických textů Mt 1,18–2,23 a Lk 1,5–2,40, které díky své narativnosti často slouží za předlohy vánočních divadelních her.

Ve čtvrté kapitole analyzuji tři vánoční hry napsané členy ČCE pro sbory ČCE. Důraz kladu hlavně na teologickou a pedagogickou analýzu.

Závěr, který plyne z analýz je, že autoři vánočních divadelních her v ČCE s nimi nepočítají jako s platnou součástí katechetické práce.

Klíčová slova

Divadelní hra, děti, mládež, Vánoce, věk, autor, zvěst, rozumění, pedagogický, teologický.

Summary

The purpose of my diploma thesis *Christmas dramas for children and teenagers in ČCE* is to find out if authors of Christmas dramas in ČCE work with them as valid parts of catechetical work with children and teenagers. I decided to make analysis of some texts of Christmas theater plays, which are freely distributed in the church.

First chapter tries to analyze how children relate to the work on a drama and what are the benefits of this work.

Second chapter deals with theory of writing dramas for children and teenagers.

Chapter three deals with analysis of two biblical texts Matt 1:18–2:23 and Luke 1:5–2:40 because they are often used as a source for Christmas dramas.

Chapter four deals with analysis of three Christmas plays written by members of ČCE for congregations of ČCE. The emphasis is mainly on theological and pedagogical analysis.

The conclusion of my analysis is that authors of Christmas dramas in ČCE do not work with them as valid parts of catechetical work.

Key words

Theatre play, children, teenagers, Christmas, age, author, message, understanding, pedagogical, theological.

Ráda bych poděkovala Mgr. Petře Šlapánkové za zapůjčení odborné literatury a také za její podnětné připomínky k pedagogickým analýzám. Za připomínky k analýzám bych chtěla poděkovat i Bc. Tereze Halasové. Za pomoc s výslednou podobou analýz velmi děkuji vedoucímu práce Ladislavu Benešovi, Dr. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat i rodinným příslušníkům za pomoc s korekturami textu.

Obsah

Úvod....1
1. Děti a divadelní hry....2
1.1 Proč by děti měly hrát divadlo?....2
1.2 Náš přístup k vánočním hrám....3
2. Teorie psaní her pro děti a mládež....7
3. Biblické předlohy....12
3.1 Matouš 1,18–2,23....12
3.1.1 Narození Ježíše....13
3.1.2 Klanění mudrců....13
3.1.3 Útěk do Egypta....14
3.1.4 Shrnutí....15
3.2 Lukáš 1,5–2,40....15
3.2.1 Předpověď narození Jana Křtitele....16
3.2.2 Předpověď narození Ježíšova....17
3.2.3 Setkání Marie a Alžběty, Mariin (a Zachriášův) chvalozpěv....17
3.2.4 Narození Jana Křtitele....17
3.2.5 Narození Ježíšovo....18
3.2.6 Simeon a Anna....18
3.2.7 Shrnutí....19
4. Analýzy textů vánočních her....20
4.1 Vánoce na pumpě – autor: Michal Kitta....21
4.1.1 Stručný popis děje....21
4.1.2 Postavy....21
4.1.3. Scéna....22
4.1.4 Text....22
4.1.5 Praktická poznámka ke hře....23
4.1.6 Teologická analýza....23
4.1.7 Pedagogická analýza....27
4.1.8 Písně....29
4.1.9 Shrnutí....29
4.2 Černošský Betlém – autor: Pavlína Šíblová....30
4.2.1 Stručný popis děje....30

4.2.2 Postavy....30
4.2.3 Scéna....31
4.2.4 Text....32
4.2.5 Praktická poznámka ke hře....33
4.2.6 Teologická analýza....33
4.2.7 Pedagogická analýza....37
4.2.8 Písně....39
4.2.9 Shrnutí....39
4.3 Narození Páně – autor: Tomáš Pavelka....40
4.3.1 Stručný popis děje....40
4.3.2 Postavy....40
4.3.3 Scéna....42
4.3.4 Text....42
4.3.5 Teologická analýza....42
4.3.6 Pedagogická analýza....47
4.3.7 Písně....48
4.3.8 Shrnutí....48
Závěr....50
Literatura....53
Přílohy....55

Úvod

Vánoční divadelní hra, provozovaná dětskými herci nebo mládeží, je ve většině sborů ČCE stálou součástí oslav v adventním období. Texty těchto divadelních her píšou faráři i laikové, kteří jen výjimečně, pokud vůbec, mají dramatickou průpravu. Ani já nejsem dramatik. Přesto jsem se rozhodla věnovat se těmto hrám a to především z jednoho důvodu.

Vánoční divadelní hry by měly být součástí katechetické práce s dětmi. Připadá mi, že v praxi jsou však spíše pokládány za jakousi její nadstavbu. Dětem bývá účinkování v těchto hrách prezentováno jako jejich dárek pro rodiče, prarodiče a ostatní lidi ve sboru. Někteří učitelé v nedělní škole s dětmi hru nacvičují až poté, co s nimi proberou biblický program. Jako by vánoční hry pokládali jen za zábavu. Pedagogický účel v nich hledá málokdo. Už z tohoto důvodu bývá postavení vánočních her zlehčováno. Dokonce jsem se setkala i s názorem, že pravým důvodem pro provozování vánočních divadelních her je lenost farářů, kterým se nechce stále psát kázání. To pokládám za velký omyl.

V první kapitole své práce se proto zaměřuji na pedagogické přínosy dramatické práce s dětmi a také na to, jaký by měl být náš přístup k inscenování divadelní hry.

Ve druhé kapitole se věnuji teorii psaní vánočních divadelních her a zvláště tomu, co všechno bychom měli vzít v úvahu ještě dříve, než hru začneme psát.

Ve třetí kapitole se zabývám rozborem dvou biblických textů, které díky své narativnosti mohou sloužit jako předlohy pro vánoční hru.

Ve čtvrté kapitole se věnuji analýzám textů tří vánočních her, které byly napsány členy ČCE pro sbory ČCE.

V teoretické části jsem vycházela především z knih Luďka Richtera, které se věnují dramatické výchově a divadlu pro děti. V praktické části jsem použila tři vánoční hry od Michala Kitty, Pavlíny Šíblové a Tomáše Pavelky.

Cílem mé práce je na základě zpracované literatury vytvořit kriteria, pomocí nichž také analyzuji, zda autoři píší hry vhodné pro dětské herce a zda se jim podařilo srozumitelně vystihnout obsah zvěsti, kterou by vánoční hra měla mít.

1. Děti a divadelní hry

Proč by děti ve sboru měly hrát divadelní hry? Nestačilo by, kdyby na čtvrtou adventní neděli přednesly jen pár básniček a nebo třeba zazpívaly dvě písničky?

To jsou otázky, které si asi běžně kladou lidé ve sborech, kde se o Vánocích provozuje dětská nebo mládežnická divadelní hra. V první části své práce se na tyto otázky pokusím nalézt odpovědi.

1.1 Proč by děti měly hrát divadlo?

„Hra je způsob, jak poznáváme svět: hrou, v níž si něco zkoušíme, aniž je tu tíživá závaznost a závažnost, nebezpečí, nenapravitelné důsledky...“[1]

Hra je zcela přirozená součást dětského světa. Děti se učí tím, že napodobují svět dospělých. Jejich hraní na četníky a nebo na maminky však ještě není skutečným divadlem, protože svoje role hrají spontánně a text nemají naučený dopředu. Divadlo, pokud není založeno na improvizaci[2], musí mít dopředu daný scénář, který se herci musí naučit. Divadlo je tedy něco jiného, než dětská hra a přesto si stále uchovává svůj pedagogický význam. I s divadlem se děti učí. Nejde tu ovšem zdaleka jen o obsah divadelní hry, který by měl být poučný.[3] Tím hlavním pedagogickým přínosem je sama práce na divadelní inscenaci.

„Práce na divadelní inscenaci pěstuje volní vlastnosti, cílevědomost a zodpovědnost a to jak individuální, tak kolektivní. Jinak řečeno, posiluje a prověřuje vnitřní vztahy skupiny na základě vzájemné závislosti.“[4]

V dětském věku je účelem pedagogiky nejen vzdělávat, ale hlavně vychovávat a s tímto účelem se práce na divadelní inscenaci plně setkává. Děti se při ní učí spolupráci v kolektivu a posilují se vazby v jejich skupině. Něčeho takového bychom těžko docílili, kdybychom po dětech chtěli, aby recitovaly básničky. V dnešní době, která nepřeje osobním kontaktům, kdy si děti raději povídají přes internet, než aby si šly hrát s kamarády, je podpora takovýchto aktivit klíčová. Připravovat a hrát divadlo je jedinečný způsob, jak děti nenásilně spřátelit a také jak je přimět pracovat

1 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 39
2 Improvizace je velmi obtížná a odvažují se jí jen někteří zkušení herci. Pro vánoční dětské a mládežnické hry tudíž nepřichází její užití v úvahu.
3 Poučným obsahem rozhodně nemám na mysli nějaké moralizování. Vždyť poučná může být i pohádka.
4 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 60

na společném hmatatelném cíli, kterým navíc potěší své blízké.[5]

Výhoda divadla je i ta, že do něj můžeme zapojit děti, které se nerady ukazují a raději by v divadle vůbec nehrály. Tyto děti se mohou na práci podílet i jinak: výrobou kostýmů, kulis, technickou oporou (nápověda, osvětlovač, kulisák, zvukař, hudebník, zpěvák, vodič loutek). Je mnoho možností, jak někoho zapojit do společné práce na divadelní inscenaci a přitom ho nenutit do hraní, když se mu hrát nechce. Důležité je ovšem držet všechny děti neustále spolu tak, aby chodily na všechny zkoušky a měly zájem na výsledném tvaru hry.

Vzbudíme-li u dětí opravdový zájem o hru, dosáhneme i přes případný neúspěch inscenace skutečného úspěchu na poli pedagogickém. Děti si totiž spíše než neúspěch inscenace budou pamatovat právě radost při její přípravě. A bude-li je práce na divadelní hře bavit, získáme díky ní i dobrý základ pro jakoukoli další činnost, protože:

„P*ráce na divadelní inscenaci rozvíjí, kultivuje, rozšiřuje a upevňuje řadu osobnostních vlastností: schopnost uvolnit se i soustředit, představivost, fantazii a tvořivost, paměť, jistotu, samostatnost a pohotovost, citovou i rozumovou oblast – to vše nenápadně, nenásilně, jakoby mimochodem.“*[6]

1.2 Náš přístup k vánočním hrám

Abychom vzbudili u dětí zájem o práci na divadelní inscenaci, musíme jej mít nejprve my sami. To znamená, že bychom měli k této práci přistoupit odpovědně a brát ji celou vážně.

Prvním krokem je ovšem odpovědný přístup k dětské divadelní hře v celém sboru. Sbor se musí rozhodnout, jestli chce, aby děti divadelní hru vůbec hrály, a kdy chce, aby ji hrály.

Sbor se o těchto věcech rozhoduje podle toho, za jak důležité pokládá děti a jejich aktivity v rámci svého života. Rozhodne-li se, že divadelní hru budou děti hrát v neděli odpoledne, je nutno se domnívat, že děti pro něj nemají žádnou zvláštní důležitost. Jejich aktivity pokládá za méněcenné a nebo rovnou za obtěžující. Ovšem,

5 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 60-61
6 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 61

jestliže se sbor rozhodne, že děti budou hrát divadlo na štědrý den, nebo na třetí či čtvrtou adventní neděli v čase bohoslužeb, ukáže dětem, že jsou pro něj důležité. Připravovat divadlo pro takový sbor je pro všechny, kteří se něm podílejí, rozhodně příjemnější. V podporujícím prostředí se snáze vzbudí zájem o věc a vůbec nejlepší je, podaří-li se zapojit do práce na inscenaci i několik lidí ze sboru, které děti nepotkávají v nedělní škole. Taková spolupráce dá dětem spolehlivě signál, že jejich divadelní hra je opravdu důležitá.

Jako inscenátoři hry děti rozhodně zklameme, jestliže s nimi pečlivě nazkoušíme text, ale scénu a kostýmy budeme řešit na poslední chvíli s tím, že ty nejsou až tak důležité. Samozřejmě, že jsou. Za zcela alarmující považuji výroky typu: „Andělé si vezmou „něco“ bílého a udělají si povinně sami doma papírová křídla.“ Nejen, že sbor andělů bude ve výsledku vypadat velice uboze, protože každý anděl bude mít jiné oblečení i jinak veliká křídla, ale navíc děti svým přístupem utvrdíme v tom, že celé divadlo je vlastně nedůležité. Jako kdyby děti nehrály divadlo, ale spolu s dospělými si jen hrály na to, že hrají divadlo. Že je taková práce do budoucna nebude moc bavit, je nasnadě.

Odpovědný by, kromě našeho celkového přístupu k inscenační práci, měl být hlavně náš výběr vánoční hry. Vždy bychom ji měli vybírat s ohledem na věk účinkujících dětí, protože s věkem se mění jejich chápání světa i jejich zájmy. Hra by v ideálním případě měla děti zaujmout, ale není na světě hra, která by se mohla líbit všem, proto je důležité alespoň to, aby každé dítě rozumělo své roli v ní. K tomu je ovšem potřeba, abychom se obeznámili s vývojovou psychologií:

„Myšlení dítěte od 3 do 6/7 let je konkrétní, dominuje činnost pro činnost, záliba v pohybu, rytmu, v dotýkání se a ohmatávání věcí, v manipulaci s nimi. Nápadným rysem tohoto období je fantazie, projevující se jako nespoutaná a velmi bohatá, neboť doplňuje četné mezery ve vědomostech o faktech i jejich smyslu a podstatě. Dítě tohoto věku je fantaziím velmi přístupné i v literatuře. S tím souvisí i dětský animismus, tj. chápání neživých věcí a jevů jako bytostí a přikládání lidských vlastností a motivací předmětům i zvířatům. Dítě se už začíná orientovat v blízkém, snadno přehlédnutelném prostoru, zhruba se orientuje i v čase. Začíná projevovat zájem o mezilidské vztahy, ale mnohé z nich ještě nechápe, je citově labilní, snadno

přechází z jednoho citu do druhého, u žádného dlouho nesetrvá, snadno se zbavuje i negativních pocitů, na něž rychle zapomíná.“[7]

„Prepubescence, kryjící se s věkem 1. stupně základní školy (tedy 6/7 – 11/12 let). Pro toto životní období je charakteristická extrovertnost – obrácení k vnějšímu světu, k realitě, k přítomnosti, chybí vnitřní reflexe a zájem o psychické pochody a lidské nitro. Dítě se už dobře orientuje v prostoru a čase, proto se zajímá o vzdálené země, dávné doby, touží po poznávání nových a zajímavých věcí. Estetické hodnocení je zaměřeno k vnějšku, nerozlišuje mezi krásným a líbivým. Dítě se v tomto věku snadno podřizuje autoritám, a proto mu chybí kritičnost, upoutá je děj díla, jeho jednotlivosti, případně zvuk slov (verše). Dítěti je v tomto věku všechno jakoby jasné, neklade si otázky. Do deseti preferuje jednotlivosti a má malé pochopení pro celek, jeho vazby, strukturu. Se zájmem vnímá vnější konflikty, projevující se ve viditelném chování, chápe je a přijímá prostřednictvím jedince, s nímž se může identifikovat nebo kterého může zavrhnout.“[8]

„Pubescence, jinak řečeno starší školní věk (12/13 – 14/15 let) je nejsložitějším obdobím života jedince. Dětská závislost na dospělých a úcta k autoritám je překonána, o slovo se hlásí snaha po samostatnosti, kritičnost, až hyperkritičnost, eruptivnost citů i jednání, snění o budoucnosti, unáhlenost, nevyrovnanost. Je to současně období, kdy vrcholí vývoj inteligence, myšlení se vyvíjí směrem k značné schopnosti abstrakce. Rychlý a překotný vývoj i rozpory mezi tím, co by pubescent chtěl a co může, nezralost citová i myšlenková, těkavost zájmů a vztahů vedou ke kolísavosti sebehodnocení, k touze po dobrodružství a po velkých činech.“[9]

„V adolescenci, mezi 15. a 20. rokem, se dovršuje psychický vývoj. Intelektuálně člověk dosahuje vyššího stupně, dozrává jeho schopnost teoretického myšlení, chápání abstraktních symbolů.“[10]

Obecně platí, že: *„Nejmenší děti potřebují spíše syntetické ustavování a stvrzování řádu světa, u starších narůstá potřeba analytického tázání se, nahlížení za kulisy*

7 MACHKOVÁ, s. 31
8 MACHKOVÁ, s. 31-32
9 MACHKOVÁ, s. 32
10 MACHKOVÁ, s. 33

(obrazně i doslovně: „jak je to uděláno“), obracení věcí na ruby, ba i zpochybňování a postupně také poznávání věcí v jejich víceznačnosti i protikladnosti. Také proto malé děti nechápou a nepřijímají ironii a sarkasmus, v nichž to, co říká obsah a to, co říká způsob vyjádření jsou v protikladu...“[11]

Je samozřejmé, že ve sborech jsou děti různého věku. Hru bychom měli vybírat pokud možno s ohledem právě na nejmenší děti. Není přitom nutné, aby celé hře beze zbytku rozuměly, ale aby se téma, které hra zpracovává, potkávalo s jejich světem, tj. neměli bychom řešit třeba politická témata. Vyrábět jakési dětské ghetto není ideál, ale vtahovat děti předčasně do problematiky dospělých je chyba dozajista ještě větší.[12]

Nemá-li se dětská divadelní hra týkat problematiky světa dospělých, mohli by někteří lidé dojít k názoru, že bude pro dospělé publikum hloupá a nezajímavá. Ale vánoční divadelní hra prováděná dětskými herci by taková rozhodně neměla být. Nenechme se mýlit, že s dětmi předškolního věku nelze hrát složitější divadelní hru. Již čtyřleté děti bývají schopny zorientovat se v příbězích, které mají více dějových linií a jejichž vazby jsou rozprostřeny v čase.[13]

Platí, že bychom se při výběru hry měli řídit podle pravidla: *„Dobré divadlo pro děti se pozná právě podle toho, že je dobré i pro dospělé.“*[14]

11 RICHTER, *O divadle (nejen) pro* děti, s. 65
12 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 64
13 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 66
14 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 64

2. Teorie psaní vánočních her pro děti a mládež

Jestliže se nám žádná z již napsaných vánočních her z nějakého důvodu nehodí, můžeme si ji samozřejmě napsat sami. Náš záměr může být sice bohulibý, ale pokud se dříve neseznámíme s pravidly, podle kterých se psaní her řídí, nemůže dopadnout dobře.

„Když Bůh předkládá umělci nějakou práci, vždy očekává, že ten užije, získá nebo si propůjčí dovednosti nezbytné k vytvoření kvalitní práce – to je způsob, jakým Bůh stvořil svět a to je znamení, které pro nás Bůh ustanovil. Ten, kdo píše hru musí učinit tu nezbytnou oběť, že se naučí techniku psaní her a spojí ji s vedením Ducha svatého.“[15]

Před samotným psaním hry je nutné nejprve uvážit volbu **předlohy**. U vánočních her máme na výběr mezi textem z Mt 1–2 a z Lk 1–2. Proč uvádím právě jen tyto dva biblické texty a neuvádím třeba Janův prolog a jiné? Jen tyto dva texty jsou totiž narativní. Divadlo může být bez lecčeho, ale příběh je jeho živnou půdou.[16]

Pokud se rozhodneme hledat předlohu ještě v jiných textech, musíme si především ujasnit, co je hlavní myšlenkou vánoc. Vánoční hra je totiž úzce vymezený termín, který se vztahuje jen na ty hry, které pojednávají o narození Ježíše Krista, Božího Syna. Hry, které o něm nepojednávají, nejsou vánoční hry. Neobsahuje-li předloha, kterou jsme si vybrali pro vánoční hru, důraz na zvěst o narození Ježíše Krista, můžeme se pokusit vložit ho do ní. To však nikdy není bez problémů.

První problém představuje divákova paměť. Jestliže divák zná předlohu, kterou zpracováváme, je třeba aby náš zásah do ní byl účinný a přesvědčivý, protože jedině tak je ochoten tento zásah přijmout.
Druhý problém představuje text předlohy.

„Dobrý text je totiž jako látka utkaná z různě propletených vláken a vypuštěním či zkrácením kteréhokoli z nich může dojít k narušení celé struktury, jejímu oslabení či dokonce rozpadu – v případě divadelní inscenace k nejasnostem, nelogičnostem

15 JOHNSON-SAVIDGE, s. 103
16 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 26

a k neúčinnosti.“[17]

Ať už do textu něco vkládáme, nebo z něj něco vypouštíme, vždy tím riskujeme. Je proto lépe, držíme-li se biblické předlohy. Vždyť s ní můžeme nakládat i volněji a přenášet její děj třeba do jiné doby nebo do jiné země. Můžeme spojit příběh z Matoušova evangelia s příběhem Lukášova evangelia. Také můžeme vymyslet svůj vlastní příběh, ve kterém se opřeme o vánoční zvěst. Možností je opravdu mnoho.

„Vlastnosti předlohy jsou určujícím, ne však jediným určujícím prvkem při úvahách o vhodnosti předlohy. Důležitou roli mají i možnosti a záměry souboru: množství herců, jejich věk, mentalita, zaměření, vlastnosti, schopnosti a dovednosti. (V tomto směru bývá klíčovou otázkou, zda máme vhodné herce pro hlavní postavy.)“[18]

Je třeba možné inscenovat hru podle biblického příběhu, když je v něm tak málo ženských postav? U Lukáše máme k Marii alespoň Alžbětu, ale u Matouše je zmínka jen o Marii. Rozhodneme-li se udělat s holčiček mudrce nebo pastýře, či zákoníky, setkáme se u nich nejspíš jen s malým nadšením.
Snad každá holčička předškolního či mladšího školního věku chce být za princeznu a je jen malá možnost, že ji nadchne postava vousatého mudrce. Přesto se v případě, že máme ve sboru spoustu malých holčiček, nemusíme vzdávat inscenování biblických příběhů. Můžeme celou inscenaci s dětmi zahrát například pomocí loutek. Další variantou, je změnit pohlaví postav tak, že uděláme z pastýřů pastýřky, z mudrců moudré ženy. Tímto způsobem už samozřejmě zasahujeme do biblického příběhu, ale je to pořád menší zlo, než když nutíme hrát jednu holčičku mudrce zatímco jiná holčička bude hrát Marii. Takovým přístupem dosáhneme jen toho, že holčička do budoucna získá nechuť k hraní divadla.

Dalším problémem u biblické předlohy, se kterým se budeme muset vypořádat, je věk herců. V biblickém příběhu totiž vyjma novorozenců nejsou žádné děti. Všechny postavy v příběhu jsou dospělí lidé.

„Budou-li všechny role hrát děti, musíme pečlivě hledat, jak se vyhnout trapnému

17 RICHTER, *Praktická dramaturgie v kostce*, s. 51
18 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*,s. 16

předstírání – nejspíš dospějeme k „hře na“ dospělé, tedy ke způsobu, kdy děti budou přiznaně hrát jen vybrané rysy zobrazovaného dospělého tak, jak je vidí. Cítíme totiž jistou nepatřičnost, nelibost, vidíme-li dvanáctiletého chlapce chlapácky plácat panímámu po zadku. Nadto obsazení dětských i dospělých rolí jednou věkovou skupinou (ať už dospělými nebo dětmi) bývá problémem zejména tam, kde je klíčový kontrast mezi dětmi a dospělými podstatný z hlediska tématu a děje.“[19]

Otázka, která se tu nabízí, je například ta, zda by Marii mohla hrát pětiletá? Domnívám se, že nikoli. Stejně i Josef by neměl být představován chlapcem mladšího školního věku. Tyto děti otcovství a mateřství nemohou než předstírat, hrát si na ně. Zato dospívající děti už mají pro tyto věci jisté porozumění a jejich hra díky tomu nebude veselou nadsázkou, ale skutečným věrohodným divadlem. S věkovou skupinou Josefa a Marie by měly korespondovat i další postavy. Zachariáš, Alžběta, Simeon a Anna by vzhledem k biblické předloze měli být představováni dětmi ještě staršími, možná dokonce mládežníky nebo rovnou dospělými. Společné divadlo dětí a dospělých ovšem opět není bez problému.

„Při smíšeném obsazení dospělými i dětmi, budeme muset hledat společnou hereckou techniku a styl; děti mají totiž sklon spíše k „vyprávění hrou“ či k typovému herectví, jímž „vyprávějí o postavě“, zatímco dospělí hrají spíše prožitkově, případně s vědomou stylizací.“[20]

Je ovšem jasné, že vánoční divadlo ve sborech ČCE nebývá připravováno erudovanými divadelníky, ale učiteli nedělních škol nebo faráři. Není tedy pravděpodobné, že by byli schopni vést inscenaci i po stránce herecké, zvláště je-li za úspěch považováno už to, že herci nezapomenou text. Přesto tato situace není důvodem k rezignaci na inscenování dobrého divadla.

Základním odrazovým můstkem pro dobré divadlo je, když děti rozumějí své roli a mají ke svému věku a schopnostem i adekvátně dlouhý text. Malé děti by rozhodně mohly hrát pastýře a anděly, ale role krále Heroda, kněží, zákoníků a také mudrců jsou vhodnější spíše pro starší děti. Jedná se totiž o postavy s určitou autoritou a také se složitějšími texty.

19 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*,s. 23
20 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*,s. 23

Při volbě předlohy bychom měli kromě možností a schopností souboru zvážit i volbu **divadelních prostředků**. Budeme hrát divadlo s herci nebo s loutkami? Budeme mít ve hře vypravěče? V jakém se to bude odehrávat prostoru? Budeme mít jen jednu scénu nebo se nám ve hře vystřídá více prostředí? Budou potřeba kostýmy? Až když si ujasníme jakou zvolíme předlohu a jaké použijeme jevištní prostředky, můžeme přikročit k samotnému **psaní hry**.

Aristotelés stanovil ve svém spisu Poetica pět částí, ze kterých se skládá antické drama a ty jsou platné dodnes.
„Expozice (uvedení do situace) – kolize (nastolení problému, jenž je nutné řešit) – krize (jeho narůstání a kulminace) – peripetie (uvolňující protizvrat) – katastrofa (konečné řešení problému).
Přímočaré příběhy, v nichž je vytčen cíl, k němuž se bez jediné peripetie dospěje, nedávají mnoho naděje na účinný tvar.“[21]

Při psaní hry nám ovšem nestačí znát jen těchto pět částí, ale musíme si být vědomi dalších věcí. Například nesmíme zapomínat na to, že:
„Divák neví, to co víme my. Ví jen to, co jsme mu řekli nebo co je naprosto samozřejmé a běžné. Je proto třeba dát mu „Vstupní informace“, tedy nějakým jevištně funkčním a účinným znakem (pohybem, scénografií, zvukem, slovem...) sdělit vše, s čím dál budeme pracovat – kde a kdy děj začíná, kdo je kdo, o co mu jde...“[22]

Hrajeme-li vánoční hru v rámci bohoslužeb, může se role uvaděče ujmout farář nebo někdo z učitelů nedělní školy a přiblížit divákům prostředí a dobu, ve které se hra odehrává. Kulisy většinou nebývají natolik dokonalé, aby divákům mohlo být hned jasné, jestli se postavy nacházejí v lese, v bytě nebo na ulici. Tak jako je ustáleným zvykem, že farář před kázáním přečte text, na který káže, mělo by být ustáleným zvykem i uvést diváky do prostředí divadelní hry.

Pokud píšeme hru podle předlohy, měli bychom mít na paměti ještě jednu věc.
„Přímá řeč v předloze je výhodou – ale jen tehdy, je-li jedním z nástrojů jednání, jímž postava usiluje o dosažení svého cíle, či nastoluje podmínky které něčí jednání

21 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 14
22 RICHTER, *Praktická dramaturgie v kostce*, s. 50

uvedou v pohyb či ovlivní. Zdaleka ne každá přímá řeč či dialog postav jsou divadelně dramatické.“[23]

Příkladem přímé řeči, která není divadelně dramatická může být například Mariin chvalozpěv[24]. Přímá řeč, kterou vybíráme z bible má i tu nevýhodu, že je pro děti (a často i pro starší děti) málo srozumitelná. Potřebují ji vysvětlit, nahradit jistá slova jinými[25] a také ji třeba více rozvést. Problém v ní působí i významy hebrejských jmen, narážky na situace a postavy ze Starého zákona apod.[26]

Další věcí, kterou musíme mít na paměti, ať už píšeme hry podle předlohy, nebo píšeme vlastní hru, je dokončování motivů, které uvádíme do hry.
„Divadelní pravidlo praví, že visí-li na stěně puška, musí v posledním dějství vystřelit. (Nebo ji musí někdo sundat.) Nabídnou-li inscenátoři určité významy, máme právo očekávat, že tyto významy budou srozumitelně a účinně strukturovány, propojovány, akcentovány, naplňovány a završovány.“[27]

Takovým nedokončeným motivem by třeba mohli být mudrci, kteří publiku sice sdělí, že hledají krále židů, ale přitom zapomenou uvést, proč ho hledají. U krále Heroda chtějí diváci vědět, proč si tajně povolává mudrce a chce po nich, aby s ním spolupracovali. Jako diváci jsme zklamáni, když autor hry nastolí otázku, na kterou nám nenabídne i odpověď.

Divadelní hra by v ideálním případě měla na svém konci podtrhnout svoje hlavní téma. V tomto se hra neliší od kázání. V závěru má zaznít myšlenka, ke které hra či kázání celou dobu směřuje. Stejně jako kázání, může i divadelní hra skončit otázkou. Taková hra však není dobrá pro menší děti, které otevřený konec spíše zmate.

23 RICHTER, *O divadle (nejen) pro děti*, s. 14–15
24 Lk 1,46–55
25 To rozhodně neznamená, že bychom měli biblický text zcela zredukovat na dětskou úroveň. Naopak, divadelní hra by u dětí měla sloužit také k obohacení jejich slovní zásoby, ale měla by tak činit v rozumné míře.
26 O těchto problémech pojednávám v následující kapitole.
27 RICHTER, *Praktická dramaturgie v kostce*, s. 50

3. Biblické předlohy

Texty v Novém zákoně, které jsou narativní a mohou tak sloužit jako předlohy vánočních her, jsou: Mt 1,1–2,23 a Lk 1,5–2,40. Jedná se o příběhy, které pojednávají o narození Ježíše Krista a v některých bodech se shodují:

„A – Ježíšovo narození je situováno do doby vlády Heroda.

B – Marie, jeho matka, je panna zasnoubená Josefovi, ale ještě spolu nezačali žít.

C – Josef je z rodu Davidova.

D – Anděl z nebe zvěstuje narození Ježíše.

E – Ježíš je přijat jako Davidův syn.

F – Jeho početí je z Ducha svatého.

G – Josef nemá s jeho početím nic společného.

H – Jméno Ježíš je mu určeno před narozením z nebe.

Ch – Anděl označuje Ježíše za spasitele.

I – Ježíš se narodí poté, co Josef a Marie žijí pod jednou střechou.

J – Ježíš se narodil v Betlémě.

K – Ježíš se s rodiči usazuje v Nazaretu v Galilei.“[28]

Z těchto bodů je jasné, že příběhy mají i podobnou strukturu, ale postavy a motivy, které v nich evangelisté používají, se dosti liší. V následujících dvou podkapitolách se nevěnuji jen odlišnostem obou textů, ale především obtížím, které před námi vyvstanou, když se pokusíme napsat podle těchto textů divadelní hru. U obou textů na konci se snažím vytáhnout i obsah hlavní zvěsti, který by v divadelní hře neměl chybět.

3.1 Matouš 1,18–2,23

Matoušův text se dá rozdělit na tři části, které na sebe navazují dějem. První část je o narození Ježíše (1,18–25), druhá o klanění mudrců (2,1–12) a třetí o útěku do Egypta (2,13–23).

Pro celý tento text jsou charakteristické tyto prvky: A – Bůh komunikuje s lidmi skrze sny, B – lidé podle nařízení z těchto snů vždy jednají, C – hlavním aktérem je zde Josef, jakožto Ježíšův otec, D – vyprávění je prokládáno odkazy na svědectví

28 FITZMYER, s. 307

Starého zákona.

3.1.1 Narození Ježíše

Ději v této části předchází informace o zasnoubení Marie a Josefa a také o Mariině nadpřirozeném těhotenství. Samotným dějem je Josefovo rozhodnutí propustit Marii, sen s andělem a následné Josefovo rozhodnutí přijmout Marii. Tato část zpracovává citlivé téma nemanželského styku a Josefovo morální dilema. Je proto vhodnější spíše pro děti staršího školního věku a mládež.

Problémy:

A – Předpokládá znalost dobových zvyklostí a židovského práva. Jen díky těmto znalostem můžeme pochopit třeba to, jak moc bylo Mariino těhotenství problematické a jak byl Josef dobrý člověk, když chtěl Marii propustit potají.[29]

Problém, který zde musí autor řešit, je jasný. Jak dostat tyto informace do hry tak, aby nevyzněly jako školení o židovském právu a zvyklostech Ježíšovy doby?

B – Obsahuje hebrejská jména, která v sobě nesou důležité významy. Jméno Ježíš znamená „Hospodin spasí“[30] a jméno Immanuel znamená „Bůh s námi“.

Obě tato jména mají v příběhu svůj význam. Ale jak nenásilně vložit překlad těchto jmen do divadelní hry?

3.1.2 Klanění mudrců

Tato část textu v sobě zahrnuje děj, který se odehrává hned na třech místech. V Jeruzalémě na dvoře krále Heroda, na cestě a v jednom betlémském domě. Hlavním motivem je zde strach krále z nově narozeného dítěte, které má oprávněný nárok na královský titul. Této části Matoušova textu by mohly dobře rozumět i děti předškolního věku.

Problémy:

A – Není zde uveden počet mudrců. Díky výkladové tradici se jejich počet ustanovil na třech, protože někteří vykladači počítali s tím, že tři dary museli přinést tři mudrci, ale to samozřejmě vůbec není jisté.[31] Máme se při psaní řídit ustálenou tradicí nebo bychom měli jít proti ní?

B – Velkým problémem je Ježíšův královský titul. Vytváří sice úžasnou dramatickou linku, když stojí proti Herodovu panovnickému nároku, ale na tomto místě je nutné

29 Více o tom ALLEN, s. 9 nebo DAVIES-ALLISON, s. 205
30 MRÁZEK, s. 19
31 MRÁZEK, s. 23

jasně vyjádřit, proč je Ježíš skutečným králem Izraele. Odkaz na davidovský původ jeho otce Josefa divákovi asi stačit nebude.[32] Nadto je jeho příslušnost k Davidovu rodu spíše potvrzením, než důvodem jeho královského titulu a jeho královský titul není spojen s politickou mocí. Ježíš je král, Mesiáš a Spasitel v náboženském smyslu.[33] Dostat tyto informace do hry je opět velký problém. Pokud je tam nedostaneme, zůstane Ježíšův královský titul pouhým termínem, který nikomu nic neřekne.

C – Podobným problémem je i hvězda, kterou mudrci viděli na východě. Je jasné, že se nejedná o jen tak nějakou normální hvězdu, protože se zastaví až u domu, kde mudrci nacházejí Ježíše s matkou.[34] Kromě její neobyčejnosti je tu ještě tehdejší zvyklost spojovat astronomické úkazy s velkými událostmi na zemi. Typické bylo právě spojovat nezvyklý jev na nebi s narozením velké osobnosti.[35] Opět se tu jedná o jisté dobové specifikum, které bez dalších informací zůstane pouze vyřčeným údajem.

3.1.3 Útěk do Egypta

Tato část je dějově trochu nevyvážená. Kromě strašlivého, Herodem nařízeného vraždění a následného Josefova útěku před ním, se děj skládá jen z Josefových snů a následného stěhování z místa na místo. Herodův příkaz k vraždění je završením motivu rozehraného v předchozí části. Rozumět obsahu by opět mohly i předškolní děti.

Problémy:

V této části jsou uvedené i starozákonní citáty, které bez dalšího výkladu zůstanou prázdnými větami nebo budou dokonce nesrozumitelné.

A – Citát z Oz 11,1 v 15. verši, je narážkou na Mojžíšův příběh a s ním spojené mesiášské očekávání nového Mojžíše.

B – Citát z Jr 31,15 zmíněný při vraždění novorozenců. Obsah tohoto verše by zasluhoval samostatné kázání.[36]

---

32 Zvláště, když by zde muselo být i uvedeno v jakém smyslu je Josef otcem Ježíše. (*„Tím, že mu dá jméno, uvazuje se Josef v otcovství narozeného dítěte.“* HÁJEK, s. 22)

33 DAVIES-ALLISON, s. 210

34 *„Hvězda, která ještě včera byla natolik vágní, že mudrci popletli dokonce i město, ale dnes je naviguje tak přesně, že zastaví přímo nad domem, už nepatří mezi astronomické úkazy, nýbrž spíše do kategorie nočních vizí a snů.“* MRÁZEK, s. 26

35 *„Evangelista si je jist, že Ježíšův příchod je událost kosmického dosahu; z této víry není zatěžko si představit, že při narození Páně jsou v pohotovosti i nebeská tělesa.“* HÁJEK, s. 34

36 Více MRÁZEK, s. 30–31

C – Podobně je na tom i narážka v posledním verši na to, že Ježíš bude nazván Nazaretský.[37]

3.1.4 Shrnutí

Matoušův příběh je plný starých izraelských zvyklostí a skrytých významů, které jsou velmi obtížně zpracovatelné do divadelní hry. V případě, že budeme chtít psát hru pro dětské herce, je naprosto nezbytné text nejprve zredukovat.

Pro evangelistu Matouše je Ježíš oprávněným držitelem královského titulu a tak je i oprávněným vůdcem Izraele. Jeho vůdcovství ovšem není obyčejné, jak o tom svědčí i tajemná hvězda. Ježíš je Bohem seslaný zachránce, který vysvobodí svůj lid z jeho hříchů a tím jeho problémy vyřeší jednou provždy. Ježíš Kristus je opravdovým hrdinou, se kterým není srovnatelný ani bájný Herkules ani novodobý Superman. Píšeme-li hru pro děti podle Matoušova příběhu, měla by v ní tato zvěst jasně zaznít.

3.2 Lukáš 1,5–2,40

Lukášův text můžeme rozdělit na dva paralelní příběhy o narození Jana Křtitele a Ježíše Krista. Tyto příběhy jsou vedle sebe položeny záměrně, aby bylo jasné, že Janova matka počala jako stará žena, ale Marie počala nadpřirozenou mocí. Jan bude veliký před Pánem, ale Ježíš bude Veliký – Pán.[38]

Paralely v narození Janově a Ježíšově:

„A – Rodiče nečekají žádné děti. (Jedni jsou staří, druzí teprve zasnoubení.)

B – Zjevuje se nebo přichází anděl.

C – Reakcí na něj je zděšení.

D – Andělská řeč začíná: „Neboj se..“

E – Předpověď narození syna.

F – Určené jméno pro syna – Jan, Ježíš.

G – Bude veliký před Pánem (Jan), bude Veliký (Ježíš).

H – Námitka andělovi: „Jak to poznám?“ „Jak by se to mohlo stát?“

Ch – Andělova odpověď: „Byl jsem k tobě poslán, abych ti to vyřídil.“ „Duch svatý na tebe sestoupí.“

37 Více MRÁZEK, s. 33
38 FITZMYER, s. 315

I – Znamení: „Budeš němý.“ „Tvoje příbuzná Alžběta, ač stará počala.“

J – Spojení příběhů v návštěvě Marie u Alžběty.

K – Narození Jana a Ježíše.

L – Radost nad narozením.

M – Obřezání a pojmenování Jana a Ježíše.

N – Reakce okolí (Jan) a Simeona a Anny (Ježíš).

O – Chvalozpěv Zachariáše, chvalozpěv Simeona.

P – Dítě rostlo.“[39]

3.2.1 Předpověď narození Jana Křtitele

Na začátku této části zazní informace o knězi Zachariášovi, jeho ženě Alžbětě a o tom, že jsou staří a nemají děti. Poté se rozvine děj ve svatyni Jeruzalémského chrámu, na nádvoří chrámu a končí u Zachariáše doma. V předpovědích narození dětí není pro menší děti celkem nic zajímavého. Pohádky takto obyčejně začínají a samotný děj přichází až po nich. Pro starší děti už je téma neočekávaného početí zajímavější.

Problémy:

A – Předpokládá jistou znalost izraelských náboženských ritů. (Oddíly kněží a jejich služby v Jeruzalémském chrámu, důvod pro losování, pro obětování kadidla ve svatyni, lid čekající na požehnání, atd.)[40]

B – Bezdětnost byla v té době chápána jako trest za hřích. Z veršů 6 a 7 jasně vyplývá, že v jejich případě tomu tak nebylo.[41] Na konci této části Alžběta mluví o tom, že ji Bůh zbavil pohanění mezi lidmi.

C – Anděl říká ve 13. verši Zachariášovi, aby se nebál, že jeho prosba byla vyslyšena. My ovšem z textu nevíme, o jakou prosbu se jednalo.[42] Také andělova přímá řeč není vhodná pro dramatizaci.

D – Význam jména Jan[43] a Gabriel[44] spolu s jejich následnými, či minulými rolemi

---

39 FITZMYER, s. 313–314

40 Více FITZMYER, s. 317–325

41 FITZMYER, s. 323

42 *„Je možné si myslet, že Zachariášova obecná modlitba za dobro Izraele je vyslyšena zvláštním způsobem – předpovědí narození jeho syna. Tak může být tento specifický způsob odpovědi na obecnou Zachariášovu modlitbu důvodem pro Zachariášovo váhání a nejistotu.“* FITZMYER, s. 325

43 *„Jméno Jan znamená: Hospodin ukázal svoji náklonnost. Toto zjevené jméno bude souznít s úkolem dítěte na zemi.“* FITZMYER, s. 325

44 Gabriel – „muž Boží“ nebo „Bůh se ukázal jako silný“ nebo „Bůh je můj bojovník“ – zmíněný u proroka Daniele 9, 21.

v Písmu.

3.2.2 Předpověď narození Ježíšova

Podobně jako v předchozí části je zde nejprve informace o zasnoubené Marii. Děj se následně odehrává jen u ní doma.

Problémy:

A – O tom, co přesně znamená andělův pozdrav Marii, nemají jasno ani autoři komentářů.[45] Naše pochopení pozdravu souvisí totiž i s tím, jak celkově nahlížíme na postavu Ježíšovy matky Marie. Pokud nenecháme andělův pozdrav v původní podobě, musíme jej už nějak interpretovat.

B – Andělova řeč obsahuje narážky na trůn otce Davida a Jákobův rod. Bez dalšího vysvětlení zůstanou jen slovy bez obsahu.

3.2.3 Setkání Marie a Alžběty, Mariin (a Zachariášův) chvalozpěv

Marie jde v této části do domu Alžběty a Zachariáše. Tam se odehrává rozhovor mezi ní a Alžbětou. Na konci je nám sděleno, že Marie u Alžběty zůstává ještě tři měsíce. Je tu opravdu minimální děj velice obtížný pro dramatizaci. Pro menší děti tu opět není nic zajímavého.

Problémy:

A – Proč šla Marie za Alžbětou? Rozhodla se za ní jít, protože chápala andělovu informaci jako popud k takové cestě?[46] Byla to jen její volba nebo ne? Zde je nutno text nějak interpretovat, aby měl děj návaznost.

B – Chvalozpěv Marie, stejně jako chvalozpěv Zachariáše, jsou naprosto nevhodné pro dramatizaci.

C – Co znamená údaj, že Marie zůstala s Alžbětou asi tři měsíce? Byla snad přítomna i při narození a obřízce Jana?[47]

3.2.4 Narození Jana Křtitele

Na počátku této části textu se dovídáme, že se Alžbětě narodil syn. Celý děj se odehrává na jednom místě, když je Jan obřezáván. Děj je opět minimální a skládá se vlastně jen z dialogů. Pro menší děti tu opět není nic zajímavého.

---

45 Více PLUMMER, s. 22 nebo FITZMYER, s. 346

46 *„V těch dnech“ znamená, že se tato událost stala brzy potom, co Marii navštívil anděl.“* PLUMMER, s. 27

47 PLUMMER, s. 35

Problém:

Někteří komentátoři se domnívají, že Alžbětě bylo jméno Jan sděleno božskou inspirací. Dokonce tvrdí, že by příběh ztratil smysl, kdybychom si představovali, že Alžběta a Zachariáš připravili tuto věc předem.“[48] Pokud také zastáváme tento názor, určitě bychom jej ve hře měli nějak zohlednit.

3.2.5 Narození Ježíšovo

Jednoznačně nejdivadelnější část celého Lukášova vánočního textu. Na začátku jsme sice zahlceni informacemi, ale ty jsou spouštěčem dalšího děje. Děj se odehrává v Betlémě a v otevřené krajině, znovu v Betlémě a znovu v otevřené krajině. Tento text je díky výraznému ději a jasnému obsahu ideální i pro menší děti.

Problémy:

A – Marie položila Ježíše do jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střechou. Tato informace by nás mohla svést k inscenování jakési sociální balady. Ale nikde zde není řečeno, že Marie s Josefem byli odmítnuti, protože lidé v tom kraji byli nepříjemní a nechtěli je přijmout. Není ani jisté, jestli se Marie s Josefem chtěli ubytovat v hostinci.[49] Nabízí se i možnost, že chtěli přespat u příbuzných, ale protože ti již měli v domě plno, skončili někde v chlévě u domu. Co si zde vybrat?

B – Proč přináší anděl zprávu zrovna pastýřům? Možná, že zde Lukáš naráží na Davida a spolu s Betlémem tak pastýři odkazují na mesiášskou tradici.[50] Pastýři zde nemají být líčeni jako hříšníci nebo jako chudí lidé. Vůbec nemuseli být chudí, protože stáda mohla patřit jim.[51] Opět záleží na naší interpretaci.

C – Ve verši 18. se uvádí, že nad řečí pastýřů žasli všichni, kdo to slyšeli. To nás přivádí obloukem zpět k bodu A. Jestliže budeme zastávat ten názor, že obyvatelé města Betléma se k Josefovi a Marii obrátili zády, kde potom vezmeme ony „všechny“, kteří žasnou nad vyprávěním pastýřů?

3.2.6 Simeon a Anna

Poslední část Lukášova vánočního textu se odehrává v Jeruzalémském chrámu. Je to opět obraz plný dialogů s minimálním dějem, takže pro menší děti bude obtížně zpracovatelný.

---

48 CREED, s. 24–25 nebo NICKLE, s. 19
49 PLUMMER, s. 54
50 FITZMYER, s. 395
51 FITZMYER, s. 396

Problémy:

A – Marie s Josefem přišli do Jeruzalémského chrámu po čtyřiceti dnech[52], kdy Marie byla považována za nečistou. Kde byla Marie s Josefem těch čtyřicet dnů? Vrátili se snad hned po porodu do Nazareta? Podle Lukášova textu se jeví jako nejpravděpodobnější, že zůstali v Betlémě. Z Betléma do Jeruzaléma je to jen kousek cesty a Lukáš se o návratu Josefa a Marie do Nazareta zmiňuje až po scéně v Jeruzalémském chrámu. Co z toho plyne? Jestliže Josef s Marií byli čtyřicet dní v Betlémě, nejedná se rozhodně o nepřátelské město a vracíme se zpět k předchozí části bodu A.

B – Josef s Marií přinesli k obětování dvě hrdličky a dvě holoubata. Jedná se o náboženský příkaz, u kterého by bylo dobré uvést ještě nějaký výklad. Podle této oběti však můžeme soudit, že Marie s Josefem nebyli úplně chudí. Nepatřili mezi movitou třídu, ale na dvě hrdličky a dvě holoubata peníze měli.[53]

C – Simeonova řeč je pro dramatizaci poněkud těžkopádná. Životní úděly postav Simeona a Anny jsou Lukášem popsány tak, že bychom ve hře snad měli zvážit i použití vypravěče.

3.2.7 Shrnutí

Lukášův text je plný dlouhých scén s dialogy a děj, který se v něm odehrává je až na výjimky minimální. Je to velmi těžký text pro dramatizaci.

Ježíš je Lukášem postaven do kontrastu s Janem Křtitelem. Z tohoto srovnání pak vychází, že Jan je sice velmi důležitý, ale prakticky jen chystá cestu Ježíši, který je mnohem důležitější. Pokud bychom chtěli psát hru podle celého Lukášova vánočního textu, museli bychom se řídit tímto Lukášovým záměrem.

Snadnější (a pro děti i vhodnější) variantou by bylo vybrat z Lukášova textu jen určité části. Zvláště vhodná je část o Ježíšově narození, která má jasný začátek i konec a hlavně výrazný děj.

52 Lv 12,2–8
53 PLUMMER, s. 65

4. Analýzy textů vánočních her

Z velkého množství vánočních her, které byly napsány a prováděny ve sborech ČCE, jsem nakonec vybrala tři. Větší počet her by se do diplomové práce možná vešel, ale mým cílem nebylo provést kritickou analýzu co největšího počtu her, ani posuzovat jejich autory. Vybrané tři divadelní hry nejsou ani nejlepší ani nejhorší. O takové srovnávání vůbec neusiluji.

Vybrala jsem si právě tyto tři, protože obsahují vánoční zvěst, jsou krátké, s jasně čitelným dějem, byly napsány po roce 2000 a pocházejí z archivu Synodní rady, tedy jsou volně dostupné. Dvě z her jsou napsány pro dětské herce a s biblickým příběhem pracují volně. (Převádějí jej do nového prostředí, používají postavy z Matoušova i Lukášova evangelia, atd.) Jedna z her je napsána farářem a druhá je napsána laickou členkou ČCE. Třetí hra je určena pro herce z řad mládeže a je napsána farářem.

Při analýze her postupuji takto:

Nejprve uvádím stručný popis děje, postavy[54], scénu[55], text[56] a někdy i praktickou poznámku ke hře[57].

Hry poté analyzuji z teologického hlediska, kde sleduji hlavně to, co si autoři vybírají z biblické předlohy a jak se jim daří vybraná místa a postavy ve hře interpretovat. Sleduji i to, na co ve svých hrách kladou důraz a především mne zajímá, zda hra obsahuje jasnou zvěst.

Po teologické analýze následuje pedagogická analýza, ve které se zabývám nejprve tím, zda by hře rozuměly i děti předškolního věku. Poté se zde zabývám motivy, se kterými hra pracuje a také její hlavní zvěstí a celkovým vyzněním hry. Všechny tyto věci totiž vysílají k divákovi, (čtenářovi) určité poselství, které může ovlivnit jeho pohled na svět.

Nakonec uvádím písně, které jsou (nejsou) ve hře použity a celou analýzu zakončuji shrnutím.

54 Zde řeším i vhodnost obsazení postav podle věku a pohlaví.

55 Zde se zabývá tím, jaké autor navrhuje kulisy, jaké uvádí odchody a příchody herců a zdali řeší jejich kostýmy.

56 Zabývám se tím, jestli je text hry přehledně rozdělen, jestli jsou v něm přehledně značené písně, atd.

57 Poznámku uvádím jen v případě, že se ve hře vyskytuje místo, které nepokládám za dobře vyřešené a zároveň vidím i snadnou možnost nápravy.

4.1Vánoce na pumpě – autor: Michal Kitta

4.1.1 Stručný popis děje:

Je štědrý den a na pumpě má službu jakýsi pumpař. Venku je vánice. Na pumpu přicházejí tři pastýři, kteří vezou v nákladním autě ovce. Nemohou jet dál, protože silnice jsou kvůli vánici uzavřené a navíc se jim protrhla plachta a ovcím hrozí umrznutí. Se svolením pumpaře umisťují ovce do myčky a mezitím přichází na pumpu mladý muž. Snaží se telefonovat do porodnice, protože jeho ženě blíží porod, ale volání je neúspěšné a tak jdou manželé provést porod do myčky. Zpět se vracejí pastýři a chvíli po nich přicházejí mágové, kteří zabloudili. Mágové vypravují o hvězdě a pastýři spatří venku záři. Všichni vyděšení, že snad hoří, vybíhají ze scény. Když se na ni opět vrací, baví se pastýři o andělech, které viděli. Manželé, Marie s Josefem, přicházejí na scénu i s novorozencem a mágové jim předávají dary. K pumpě přijíždějí sněžné pluhy. Děti v televizi zpívají: „Narodil se Kristus Pán“.

4.1.2 Postavy:

Hlavní postavou této hry je pumpař, který je součástí všeho dění vlastně jen pouhou svou přítomností na pumpě. Dalšími postavami jsou tři pastýři – zemědělci, praktičtí muži z lidu, kteří kontrastují se třemi mágy – ruskými majetnými astrology. Tyto dvě skupiny doplňují docela obyčejní mladí manželé Marie a Josef Tesařovi. Autor uvádí ještě postavu hlasatele, která dnes není příliš aktuální, ale dá se bez problémů přeměnit na postavu moderátora vánočního pořadu. Vedle těchto postav vystupují ve hře i děti, které zpívají a recitují v televizi.

Věk účinkujících je určen vyjadřováním postav. Pumpař a tři pastýři se vyjadřují dospělou a ostřílenou mluvou. („Dát si panáka“, „dostat padáka“, pajcovat pohonné hmoty“, „udělat z jehňat mejdlo“, atd.) Také manželé Tesařovi se vyjadřují a chovají velmi dospěle. Všechny tyto role jsou tak vhodné pro děti staršího školního věku, případně pro mládež nebo pro dospělé. Naproti tomu postavy tří mágů a hlasatele mohou být hrány dětmi mladšího školního věku. Tři mágové by tak byli v zajímavém kontrastu k pastýřům. Děti v televizi mohou být mladšího školního věku i předškolního věku.

Pohlaví účinkujících by rozhodně mělo být věrné předloze v postavě Josefa Tesaře

jakožto otce, v postavě pumpaře, který se od Mariina porodu distancuje a taktéž v postavách mágů a pastýřů. Pro dívky by mohla, kromě Marie, být přeměněna i postava hlasatele v hlasatelku. Kdyby byla nouze o obsazení mužských rolí muži, může se ke dvěma pastýřům přidat pastýřka a ke dvěma astrologům jejich kolegyně. Rozhodně je však třeba držet zhruba rovný počet pastýřek a astroložek, protože kdyby proti třem astroložkám stáli tři pastýři, došlo by k nežádoucímu účinku. Vloudil by se do hry genderový motiv, který v ní vůbec není obsažen.

4.1.3 Scéna:

Odehrává se jen v jednom prostoru, který je ovšem zřetelně předělen televizí. Televize je zde samostatnou scénou, na níž vystupují malé děti a také je i pozadím scény představující pumpu, na které se odehrává hlavní děj. Do pumpy je pro herce jen jeden vchod a východ, kterým vstupují na scénu. Tento východ by měl být dost prostorný a měl by do něj být ze všech stran snadný přístup, protože postavy se v něm budou vzájemně míjet a také do něj budou vbíhat. Mimo scénu je silná vánice, ale v textu hry je pouze zmíněna a prakticky ji divák ve hře vůbec neuvidí. Bylo by dobré, kdyby všechny postavy vcházející na pumpu ze sebe oklepávaly sníh, který můžou představovat třeba konfety[58].

Scéna pumpy je popsána jako místnost, ve které jsou regály se zbožím a televize. Kostým pumpaře již popsán není, ale jsou popsány kostýmy pastýřů a mágů. Možná by bylo lepší uvádět tento popis kostýmů mimo text hry, protože v textu hry zbytečně překáží. Kostým není uveden ani u postavy Josefa a Marie, ale lze předpokládat, že mají být oblečeni jako lidé ze střední třídy.

4.1.4 Text:

Hra se může zdát krátká, ale obsahuje v sobě i místo pro hudební a básnická pásma malých dětí, která ji mohou výrazně prodloužit. Krátkost této hry je způsobena i autorovým stylem psaní, který je velmi úsporný. Dá se říci, že každá věta v sobě nese novou informaci a proto zde platí dvojnásobně, že herci musí mluvit zřetelně a hlasitě.

Text není rozdělen do jednotlivých jednání, což je škoda. Velmi snadno jej ovšem lze rozdělit do čtyř jednání: I – jednání s pastýři (končí zpíváním koled v televizi), II – jednání s manžely (končí pumpařovým: „To je zase den!“), III – jednání s pastýři

58 Bude po nich sice veliký nepořádek, ale to po sněhu bývá také.

a mágy (končí hromadným odchodem mimo scénu), IV – jednání se všemi postavami. Je-li text zřetelně rozčleněn, lze se v něm snadno orientovat a tak se s ním i lépe pracuje při zkoušení.

4.1.5 Praktická poznámka ke hře:

Když Josef sděluje pumpařovi své jméno[59], nemusí být každému hned jasné, že „Tesař“ je příjmení a nikoli profese. Snad by zde Josef měl pumpaři podávat ruku, aby bylo jasné, že se představuje celým jménem.

4.1.6 Teologická analýza:

Autor ve hře vycházel ze dvou biblických textů. Z Lukáše 2,6–9 a z Matouše 2,2 a 2,11. Biblické postavy a děj těchto dvou textů přenesl do současnosti na benzinovou pumpu kdesi v hradeckém kraji. Postavy jezdí v autech a chovají se ve všem jako současní lidé.

Celý děj se odehrává na jednom místě, kde se setkávají pastýři, Josef s těhotnou Marií a mágové. Setkávají se tu, protože venku je vánice, která jim brání pokračovat v cestě. Josef s Marií uváznou na pumpě zřejmě náhodou při cestě do porodnice ve Vrchlabí. Mágy, kteří zabloudili, přivádí na pumpu světelný nápis „nonstop“ a pastýře sem přivádí roztržená plachta na jejich nákladním voze.

Pumpař je nebiblická, ale důležitá postava, která nás provádí dějem. Díky němu se dovídáme veškeré informace o ostatních postavách, protože ty jsou nám sdělovány většinou skrze dialogy ostatních postav s ním. V jistém smyslu tu pumpař supluje roli vypravěče.

Role manželů Marie a Josefa Tesařových ve hře obsáhnou biblické verše z Lk 2,6–7 a Mt 2,11. Manželé přicházejí na pumpu nejprve pro pomoc, protože se Marii blíží porod a Josef potřebuje zavolat do porodnice, aby tam pro ni nachystali porodní sál. Z telefonátu se dovídáme, že porodnice Marii nemůže přijmout. Je totiž pojištěna u zdravotní pojišťovny, se kterou porodnice nemá smlouvu. Josef informuje Marii, že porodnice je nepřijme. Marie ovšem už začíná rodit, proto se rychle rozhoduje porodit v myčce (mimo scénu).

Toto je obsah jednoho jednání a zároveň i dvou veršů Lukášova evangelia. Vzájemně

59 Příloha, s. 57

se hra a biblický text výrazně liší na dvou místech.

Podle Lukáše začala Marie rodit, když s Josefem doputovala do Betléma, tj. na místo určení. Michal Kitta město Betlém ve své hře vůbec nezmiňuje. Přesto manželé Tesařovi směřují k cílovému místu, a tím je město Vrchlabí, respektive jeho porodnice.[60] Tam ovšem nakonec nedoputují a tak Marie nouzově porodí své dítě na pumpě, tj. při zastávce na cestě.

Biblická Marie položila Ježíše do jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střechou. Nejen, že ve hře Michala Kitty nejsou žádné jesle, ale manželé neshánějí ani místo pod střechou, kde by mohli nocovat. Shánějí pouze vhodný prostor, kde by Marie mohla porodit. Tímto prostorem má být porodnice ve Vrchlabí, ale ta je odmítne přijmout. Vzhledem k tomu, že Marii porod již začal, rozhodne se porodit dítě na nouzovém místě. Otevírá se tu tedy možnost, že i kdyby se pro Marii našlo místo v porodnici, stejně by z časových důvodů musela porodit tam, kde právě byla, tj. v myčce na pumpě.

Když se Josef s Marií a právě narozeným Ježíšem vrátí z myčky do prostoru pumpy, přistupují k nim mágové se svými dary. To už je scéna podle Matoušova textu. Na rozdíl od Matoušova textu, kde vcházejí mágové do domu, ve kterém nalézají matku a dítě, přichází zde do domu, kde na ni čekají mágové, Marie s dítětem.[61]

Role pastýřů ve hře obsáhnou verše z Lk 2,8–9. Pastýři se ve hře objevují jako úplně první biblické postavy. Přicházejí na pumpu, protože vánice zavála silnici a tak nemohou jet dál. Navíc mají problém s utrženou plachtou na svém voze, ve kterém vezou ovce. Potřebují je schovat někam pod střechu, aby jim ve vánici nezmrzly a pumpař jim dává klíče od myčky – jediného volného a zastřešeného prostoru, kde si můžou ovce vyložit.

V této části se odehrávají hned dvě zajímavé věci, které mají určitý vztah k Josefovi a Marii. Tou první je shánění místa pod střechou pro ovce, které předznamenává pozdější Josefovo shánění místa pro manželku a dítě. Druhou je umisťování ovcí v myčce, která se tím pádem stane pro rodící Marii chlévem, i když bez jeslí.

Zcela zvláštním způsobem je ve hře pojednán 9. verš. Na scéně jsou pastýři, pumpař a mágové. Jeden z pastýřů si náhle se zděšením všimne velké záře venku (mimo scénu). Protože se děj odehrává v prostoru pumpy, která je samozřejmě plná

60 Příloha, s. 57
61 Příloha, s. 59

hořlavin, okamžitě všichni vybíhají ven, aby zjistili, jestli něco nehoří. Nevíme, co se odehrává venku. Když se všichni vracejí na scénu, je nám jasné, že pumpař vůbec neví, co to bylo za záři, za to pastýři v ní viděli anděly, kteří jim říkali: *„Tady se to dneska stalo.“*[62] Tato poněkud vágní informace zjevně pastýřům nestačí, aby pochopili, co se tady dneska stalo. Ani nám by to nemuselo být jasné, kdyby ve hře nebyli mágové, kteří řeknou tu zásadní zvěst: *„Narodil se.“*[63] Kittovi pastýři vidí anděly, ale nerozumí jejich poselství. Jeho hra končí v 9. verši. Ačkoli Lukášův text v ní zazní od 2,7–14[64], zůstane jen přečteným vyprávěním, protože v praxi se, alespoň u tří pastýřů, neprojeví.

Role mágů ve hře obsáhnou verše z Mt 2,2 a 2,11. Mágové přicházejí na scénu jako poslední. Jsou to tři bohatí astrologové s ruským přízvukem, kteří přijeli ze své země do hradeckého kraje za jediným účelem. Přijeli, aby obdarovali zachránce světa, který se má někde v této oblasti narodit. Na pumpu se dostali díky tomu, že zabloudili ve vánici a uviděli světelný nápis „nonstop“[65]. Tento světelný nápis by nám mohl připomenout hvězdu, která se před biblickými mudrci objevila, aby je přivedla k určitému domu v Betlémě. I tady jsou mágové přivedeni světlem k budově, kde se narodí Spasitel. Vede je ovšem světelný nápis, nikoli hvězda.
Bibličtí mudrci, kteří při své cestě za spasitelem došli do Jeruzaléma, se tam sháněli po právě narozeném králi židů. Kittovi mágové nezabloudili do Jeruzaléma, ale na pumpu a nehledají židovského krále, ale zachránce světa[66]. Tak jako se Michal Kitta ve své hře zbavil Betléma, zbavil se i Jeruzaléma a židovského krále.
Z textu hry není úplně jasné, jestli i mágové viděli venku anděly, nebo jestli potřebovali pastýře a jejich svědectví k tomu, aby pochopili, že jsou na správném místě a mohou předat své dary narozenému zachránci.

Dary, které Kittovi mágové předávají Marii a jejímu dítěti jsou: stavební spoření, osvěžovač vzduchu a dětský balzám[67]. Tyto moderní verze původních biblických darů – zlata, kadidla a myrhy – jsou samozřejmě komickým prvkem.
Biblické dary mudrců nás odkazují do textů Starého zákona. V Ž 72,10 přinášejí

62 Příloha, s. 59
63 Příloha, s. 59
64 Příloha, s. 58
65 Příloha, s. 58
66 Příloha, s. 58
67 Příloha, s. 59

pohanští králové zlato izraelskému králi na znamení toho, že jej uznávají jako svého vládce. V Iz 60,6 budou pohanské národy přinášet zlato a kadidlo izraelskému lidu, jako tomu prvnímu mezi národy. Všechny pohanské národy uznají politickou nadvládu Izraele a podřídí se mu. Lze tedy předpokládat, že zlato, které přinesli Ježíšovi a jeho matce pohanští mudrci mělo být výrazem jejich politické podřízenosti narozenému židovskému králi.

Tím, že Michal Kitta vynechal všechny starozákonní souvislosti, vynechal i důvod, proč by dary donesené mágy měly být výrazem jejich politické podřízenosti. Sami mágové narozeného titulují: „Kníže míru, vládce pokoje a král spravedlnosti.“[68] Ani jeden z těchto titulů není politický a proto ani jejich dary nemají s politikou nic společného.

Jen je poněkud absurdní, že bohatí mágové jedou takovou dálku z východu, aby donesli zachránci světa osvěžovač vzduchu. Ovšem není to jediný absurdní moment ve hře.

Absurdní je celé pozadí hry. Těhotná Marie přivádí Ježíše na svět na Vánoce, na Štědrý den. V televizi děti zpívají koledy, recitují z Lukášova evangelia. Jsme tu tedy v jakési zvláštní časové smyčce, ve které není jasné, co je minulost a co je přítomnost.

Kromě toho není ani jasné, jak jsou na tom postavy se svým vztahem k Bohu. Názorně to ilustruje dialog mezi pastýři, kdy jeden druhému říká: *„Já myslel, že jsi ateista. V dřevníku jsi házel šipkama na obrázek Santa-Clause.“*[69] Tento nesmyslný výrok je příkladnou ukázkou současného povědomí jak o křesťanství tak i o ateismu v českém prostředí. Otto Hermann Pesch by tento přístup k náboženství označil za praktický ateismus[70]. Tato neznalost svědčí o naprostém nezájmu o otázky náboženství. Jenomže jsou pastýři jediní praktičtí ateisté na scéně? Jak je na tom se svojí vírou pumpař a jak je na tom Josef s Marií? To se vlastně vůbec nedozvíme.

Zvláštní je, že zvěst o narození Ježíše by, bez pomoci závěrečné písně „Narodil se Kristus Pán“, byla ve hře víceméně utopená, ačkoli hra se celou dobu točí okolo ní. Je to možná tím, že jediní mágové vědí, s kým mají tu čest. Vždyť ani vlastní Ježíšovi rodiče snad nemají tušení, kdo se jim to narodil. Ale ani mágové nám

68 Příloha, s.58
69 Příloha, s.59
70 PESCH, s. 58

neposkytují informaci o tom, že se jedná o narození Božího syna. Mluví o něm jako o hrdinovi a zachránci, ale Boha ve své řeči nezmiňují. Bez závěrečné písně bychom se mohli ptát, kdo že se to té Marii vlastně narodil?

Andělské poselství z Lk 2,10–14, které v Kittově hře zaznělo pouze recitované z televize, došlo na konci svého naplnění. Na zemi skutečně nastal pokoj mezi lidmi. Přijely pluhy a protahují silnice, Marii se vaří voda na horkou čokoládu a všechno dobře dopadlo. Minimálně pocit pokoje by si z této hry mohl divák odnést.

4.1.7 Pedagogická analýza:

Porozumění hře je pro nás, jako pravidelné návštěvníky bohoslužeb, dosti snadné. Je tomu tak díky naší znalosti vánočních textů Lukášova a Matoušova evangelia. V postavách na scéně automaticky hledáme biblické postavy. Jakmile třeba zaslechneme hovor o ovcích, hned si k jistým postavám přiřadíme pastýře, takže Kittově hře porozumíme bez větších problémů. Nebudeme asi vyvedeni z míry kontrastem mezi zpívanými koledami a ještě nenarozeným Mesiášem. Vždyť období kolem Vánoc je pro křesťany typické právě tím, že si připomínáme minulost v události Ježíšova narození, ale zároveň vyhlížíme budoucnost v jeho druhém příchodu.

Stejně tak se vyrovnáme s nejasnostmi ohledně víry postav. Vždyť tak jako známe biblický příběh, známe i svoje spoluobčany. Proto nás nejspíš nezarazí ani nejasné poselství andělů. Mají-li před sebou andělé jakési průměrné české zemědělce, pak i jasná zvěst o Božím příchodu na svět přijde na zmar. Andělské: „Tady se to dnes stalo," si pastýři nedokáží spojit s biblickým příběhem, který prve slyšeli z televize. My si to spojit dokážeme.

Obávám se, že děti předškolního a mladšího školního věku, stejně jako lidé, kteří přijdou z venku, nemají šanci tuto hru pochopit. Nemají k ní totiž klíč a v časové smyčce se ztratí.

Pro nás, jako pravidelné návštěvníky kostela, je ve hře určitě zajímavá postava pumpaře. Ta totiž může představovat aktivního diváka onoho biblického dění na scéně, takže může být obrazem nás samých. V něm můžeme vidět, jak jsme stejně jako on vtaženi biblickými událostmi do akce. Musíme se rozhodovat a nemůžeme stát stranou, i když nám to často není zrovna vhod. Tak jako pumpař nejsme

postavami velkého děje, ale přesto se nás nějak týká. Pumpař je tu evidentně v roli křesťana.

Zajímavým prvkem ve hře je vánice, jako něco nepřátelského, před čím je lépe se ukrýt, ale právě proto se nakonec stává tím, co všechny spojuje. V jeden čas přivede na pumpu všechny postavy příběhu. Na pumpě je bezpečno a milo, zatímco venku je velmi nevlídně. Ve hře Michala Kitty je vůbec velký rozdíl mezi milou atmosférou uvnitř a nevlídnou atmosférou venku. Kromě vánice totiž z venku přichází ještě telefonát od nadřízeného pumpaře a také odmítnutí z porodnice. Jako kdyby pumpa byla ostrůvkem dobra ve zlém světě.
Tento ostrůvek má však ještě jedno spojení se světem venku a tím je televize. Překvapivě zde nehraje vyloženě negativní roli, ale přináší na scénu vánoční zvěst a také díky ní zazní i biblický text. Televize může mít roli posla z jiného světa. Se svojí zvěstí je mimo čas scény, protože svědčí o minulém, které se na scéně teprve zpřítomňuje. Také ovšem může mít podřadnou roli prodavače vánoční nálady. Pumpař ji přece zapíná kvůli tomu, aby mu zpříjemňovala službu. Je tu proto, aby vytvářela vánoční náladu.
Přes jasné Kittovo rozlišení mezi dobrým uvnitř a zlým venku je na konci hry zřetelné, že hranice mezi nimi není neprůchodná. Přijíždějí totiž pluhy a protahují zaváté silnice. Ačkoli se postavám nemusí moc chtít odejít z pumpy, ve které je tak milo a bezpečno, mají venku protaženou cestu a můžou po ní vyrazit ke svým povinnostem. To je obraz, který můžeme také vztáhnout sami na sebe. Ačkoli je nám v kostele a ve sboru příjemně, musíme nakonec zase odejít ven do světa.

Pro děti předškolního věku je pravděpodobně pochopitelné to, že na pumpě je bezpečno a milo, zatímco venku zuří vánice a také asi pochopí, že se v jedné chvíli stalo venku něco podivného. Co se přesně stalo už asi nepochopí. Dále takto staré děti pochopí nejspíš už jen to, že maminka s miminkem dostávají dárky.
Pro děti mladšího školního věku už toho bude pochopitelného mnohem více, ale nejsem si jistá, že se dokáží zorientovat v časové smyčce, se kterou hra pracuje. Dále by těmto dětem mohly unikat některé detaily, jako problémy s „pajcováním pohonných hmot“, se zdravotními pojišťovnami a s jistými senátory a také porody „in natura“. Zkrátka problémy, se kterými se ještě nesetkávají. Pro tyto děti, je z hlediska výchovného, důležitá postava pumpaře, který se rozhodne neuposlechnout

svého nadřízeného, když od něj dostane příkazem něco, co se nemá dělat.
Děti staršího školního věku už informaci o pumpaři a jeho rozhodnutí budou zvažovat, jestli je to moudré, když mu za to hrozí vyhození z práce. Stejně se budou zabývat i odmítnutím těhotné Marie Vrchlabskou porodnicí. Celé hře by tyto děti mohly rozumět bez větších problémů.[71]

4.1.8 Písně:

Ve hře je výslovně zmíněna jen jedna píseň a tou je „Narodil se Kristus Pán“, která zazní na samém konci. Jinak hra obsahuje místa, ve kterých mají zaznít koledy, ale s jejich výběrem dává autor inscenátorům volnou ruku. To, že mají zaznít koledy a nikoli jakékoli vánoční písně ze zpěvníku Svítá má svůj dobrý důvod v tom, že jsou součástí televizního pořadu. Je ovšem veliká škoda, že koledy mají být jen „vycpávkou“ hry. Neilustrují děj. Jsou tu jen na vytvoření vánoční nálady.

4.1.9 Shrnutí:

Vánoce na pumpě je hra založená na přenesení biblického děje a postav do současnosti a také do Čech. Autor se úplně vyhnul jménu Betlém, které by v našich zeměpisných podmínkách působilo veliké problémy, ale také se vyhnul jesličkám a prvkům vnucovaným nám už druhotnou výkladovou tradicí, tedy například oslíku a volovi. Biblické postavy jezdí v autech a chovají se ve všem jako současní lidé. Hra je vcelku srozumitelná a postavy, které v ní vystupují působí věrohodně. Problémem však je, že hra není pochopitelná mladším dětem a divákům, kteří neznají biblické příběhy.
Výhodou této hry je, že ve hře může vystupovat více generací a lze ji zkoušet s malými dětmi úplně zvlášť.[72] Umožňuje také celý biblický děj přenést do lokality místního sboru tím, že se změní názvy obcí a měst i jméno primáře v porodnici. Vyznění hry je velice příjemné a klidné. Všechno dobře dopadlo, i naděje se objevuje – sněžné pluhy přijely a než se uvaří voda na Mariinu čokoládu, tak zní radostná koleda s jasným poselstvím.

71 Pokud ovšem znají biblické příběhy.
72 Pokud malé děti vystupují jen v televizi.

4.2 Černošský Betlém – autor: Pavlína Šíblová

4.2.1 Stručný popis děje:

Kdesi v Africe vypráví maminka své dceři vánoční příběh tak, jak si jej vyprávějí už po generace. Příběh začíná v nebi, kde se sejdou Gabriel, Adam a Mámení pekelné na poradě, kterou svolal Mojžíš. Hospodin se totiž dozvěděl, že lidé jsou na zemi nespokojení a chce, aby se pro lidi našlo nějaké řešení. Tito čtyři sejdou dolů na zem, do jedné hospody a vyslechnou zde stížnosti lidí a také žádost o seslání spasitele. Na tomto základě se pak pořádá casting na matku spasitele. Je neúspěšný, ale dívka je stejně vybrána. Je to slušné děvče, Marie, která se právě zasnubuje s Josefem. Adam za ní přichází a dojednává s ní i Josefem božské početí. V místě, kde žijí, nastává hospodářská krize, takže odcházejí do většího města – Betléma za prací. Se svojí žádostí o nocleh jsou odmítnuti právě v té hospodě, jejíž majitel toužil po spasiteli. Marie rodí v chlévě a všichni se konečně radují.

4.2.2 Postavy:

Ve hře vystupuje poměrně velké množství herců a většinou nemají zrovna malé role. Provázející úlohu zde má černošská maminka a svými replikami jí v tom pomáhá i dcera, když poslouchá její vyprávění a živě na ně reaguje.

Dále jsou tu čtyři nadzemské postavy – Mojžíš, Gabriel, Adam a Mámení pekelné. Gabriel má roli přísedícího, který je zde ovšem spíše do počtu. Jediné, co přináší do hry, je zpráva o nespokojenosti lidí na zemi. Dále se už ve hře nijak výrazněji neprojeví.

Mámení pekelné je postavou, jejíž charakter je naprosto jasný a nemusí se ani příliš snažit o to, aby scény s ním vyzněli humorně. Je tu hlavně proto, aby do hry vnášelo humor.

Postavy Adama a Mojžíše jsou ve hře mnohem více zapojeny. Mojžíš je postavou předsedajícího, který má velikou odpovědnost a tak na celý děj bedlivě dohlíží. Postava Adama je zase spíše humorná. Vystupuje jako sadař, který má v hlavě jen svá jablka, ale také jako vyslanec ve věci božského početí. Tím bere historickou roli Gabrielovi a děje se tak naprosto záměrně. Adam, jako spoře oděný muž, snadno vzbudí u Josefa žárlivost a vyvolá tím ve hře komickou situaci.

Opozicí k těmto čtyřem nadzemským postavám jsou tři postavy lidské – Luka, Žanda a Diego. Luka je zklamaný a nabručený hostinský, Žanda je jeho laskavá, i když

upracovaná žena a Diego je nespokojený a životem zklamaný štamgast. Nikdo z nich není zlý, ale všichni jsou nespokojení a chtějí změnu.
Dále je zde zamilovaná dvojice – Marie a Josef. Marie je slušná a trochu stydlivá dívka a Josef je poněkud žárlivý mladý muž.
Ještě jsou tu postavy dvou personalistů – Agnes a Quasíka, které mají za úkol vybrat matku spasitele. Obě postavy jsou vlastně stejné a i ve svých názorech se shodují.
Postavy Kašpara, Melichara a Baltazara jsou tu jen proto, aby mezi lidmi udělaly jednorázovou reklamu na konkurz na matku spasitele.
Posledními postavami jsou tři adeptky na matku spasitele – slečny: rovnoprávná, infantilní a fintivá. Každá má charakter dle svého jména a tak se na místo matky žádná z nich nehodí.

Ve hře je sedm vyloženě ženských postav, které by měly hrát dívky. Jsou to: maminka, Žanda, Marie, tři slečny a Agnes. Postava holčičky Elizy by mohla být přepsána i na postavu hocha, protože neříká nic, co by nemohl říct i chlapec. Naproti tomu postava Agnes by měla být hrána dívkou, protože genderově vyvážená konkurzní komise působí realističtěji.
Postavy vyloženě mužské jsou: Mojžíš, Adam, Luka, Diego, Josef a Quasík. Kromě nich jsou tu ještě bezpohlavní postavy Gabriela a Mámení pekelného a tři postavy králů, které jsou ovšem jen do počtu. Všechny by mohl hrát chlapec nebo i dívka.

Hra v sobě obsahuje role vhodné pro děti předškolního věku (K + M + B). Další role už vyžadují trochu vyspělejší herecký projev, takže jsou vhodné spíše pro děti mladšího školního věku (dítě, Gabriel, Mámení pekelné, slečna infantilní, slečna fintivá, Diego). Potom jsou zde role vyžadující trochu starší herce už kvůli postavení, které mají ve hře mít (maminka, Mojžíš, Luka a Žanda, Agnes a Quasík). Stejně i role Adama, Marie, Josefa a slečny rovnoprávné vyžadují starší herce, protože pracují se složitějšími tématy, např. zasnoubení, těhotenství, rovnoprávnost. Tato témata jsou v podání sedmiletých herců spíše směšná, zatímco u čtrnáctiletých jsou již celkem pravděpodobná a velmi se blíží realitě.

4.2.3 Scéna:

Ke scéně přicházejí herci společně v průvodu a ti, kteří v daném obraze nehrají, usedají do lavic. Ideální je, pokud jsou přední lavice v kostele vyhrazeny pro děti

každou neděli, tedy jsou-li to „jejich“ lavice. V takovém případě se totiž jedná o velmi zdařilé vykročení z lavic do prostoru kostela, tedy pokud se inscenátorům daří zbavit herce pocitu, že se své „bezpečné“ lavice musejí držet jako klíšťata. Scéna je otevřená ze tří stran, lze se do ní vejít zleva, zprava i středem.

Ve hře se střídá několik prostředí, ale nejsou nijak složitá na přestavbu, protože je v nich většinou potřeba jen stůl, který může být stále tentýž. U stolu se schází nebeská rada, může se u něho sedět v hospodě, probíhá u něj casting a vlastně jej není vůbec třeba odnášet ze scény. Scénu hospody autorka nijak nepopisuje, což je škoda, protože se ve hře vyskytuje dvakrát a divákům musí být jasné, že je to stále ta samá. Je ji tedy potřeba nějak výrazně navrhnout, aby scéna nakonec neskončila tak, že se na ni umístí pouhý nápis „Hospoda“. Taková nedivadelní varianta by měla být vždy jen krajním řešením.

Autorka se snaží docela důsledně řešit odchody a příchody ze scény, ale např. není moc jasné, jak je rozlišena scéna nebeské porady od následné scény v hospodě. Přestavuje se scéna nebo je již hospoda připravena na jiném místě jeviště?

Minimálně popisuje autorka i užívání rekvizit. Jen Adam drží v ruce jablko[73] a ve scéně se zamilovanou Marií a Josefem, mávají okolo stojící herci srdíčky[74]. Ovšem, když Eliza přibíhá domů ze školy[75], tak asi má mít na zádech aktovku a na nebeské poradě jakož i v kanceláři na castingu určitě mají mít na stole nějaké papíry a propisky k psaní. Ani jedno v textu zmíněno není.

Stejně je tomu i u kostýmů. Na začátku je sice jasně zmíněno, jak mají být herci namaskováni, ale již zde není popis kostýmů. Přitom má Adam ve hře scénu, kde je důležitý právě jeho „oděv“[76].

4.2.4 Text:

Text hry je jasně členěný s počátečním výčtem postav a stručným popisem děje. Za nedostatečné považuji odlišení písní od textu. Písně se většinou zkoušejí zvlášť a do hry se zasazují až na posledních zkouškách, proto by měly být v textu jasně viditelné, aby s nimi děti počítaly už na začátku zkoušení. Hra má celkem sedm jednání a úvodní část. Velmi praktický je výčet hrajících postav uvedený na začátku každého jednání.

73 Příloha, s. 61
74 Příloha, s. 64
75 Příloha, s. 61
76 Příloha, s. 64

4.2.5 Praktická poznámka ke hře:

Aktivní zapojení diváků do hry je dobrý nápad, ale bohužel v této hře není úplně šťastně proveden. Kladu si otázku, proč jsou diváci do hry zapojeni v prvním jednání?[77] Mají zde být diváci jakýmsi nebeským davem, který také přišel na poradu? Jestliže ano, nedává v pozdějším jednání žádný smysl, že mezi ně vbíhají Kašpar, Melichar a Baltazar a rozdávají letáky o konkurzu na matku spasitele. V této situaci už diváci zcela jistě nemají být nebeským davem, ale lidmi žijícími na zemi.

Problém je, že autorka evidentně neurčila divákům ve hře žádnou konkrétní roli. Diváci potom s herci nemohou plně spolupracovat, protože neznají svoji roli a herci je musejí navigovat. Je docela škoda, že v této hře nedochází k živému a spontánnímu propojení diváků a herců.

Přitom se autorce samo nabízí zapojit aktivně diváky do druhého jednání s hostincem. Nespokojení lidé, které bolí záda nebo hlava, zlobí je děti a jsou přepracovaní – to je role, ve které se obecenstvo velmi snadno najde a rádo se do hry zapojí. V této roli pak dále může společně s herci slavit narození spasitele a díky tomu závěrečná píseň „Narodil se Kristus Pán“ bude úplně přirozeným vyvrcholením pro všechny zúčastněné. Diváci nebudou zmateni, protože budou dobře vědět, koho ve hře představují a navíc, jejich aktivní účast právě v jednáních o nespokojenosti lidí a o slavení spasitelova příchodu patřičně zdůrazní hlavní téma hry i její cíl.

4.2.6 Teologická analýza:

Autorka nakládá s vánočním příběhem velmi svobodně. Přenáší jej do Afriky, zařazuje do něj Mojžíše, Adama a Mámení pekelné a také třeba casting. Ve své hře převážně vychází z Lukášova evangelia. Zejména z Lk 1,30–35 a z Lk 2,4.6–7. Lze tu však nalézt odkazy jak na Starý zákon, tak na Matoušovo evangelium.

Příběh se odehrává ve dvou světech – v nadzemském (nebeském) a v našem pozemském světě. Také se odehrává ve dvou časech – v současnosti a ve vyprávění. Není jisté, jestli zde autorka počítá s výrazným rozlišením mezi dvěma světy[78] a snad toto rozlišení ani nemusí být důležité, i když diváci by jej nejspíš kvůli lepší srozumitelnosti uvítali. Rozlišení časové je ve hře zajištěno tím, že současný čas představují postavy maminky s dcerou a čas vyprávěný představují ostatní postavy.

77 Příloha, s. 61–62

78 Pokyny k výtvarnému řešení scény autorka neudává.

Jedině v postavách Marie a Josefa se Pavlína Šíblová poměrně věrně drží biblické předlohy. Nejprve jsme svědky jejich zásnub a pak přichází k Marii posel se zprávou o jejím vyvolení za matku Spasitele[79]. Text Lk 1,30–35 je tu však výrazně pozměněn už v tom, že nikoli anděl Gabriel, ale Adam je zvěstovatelem božského narození. Mariina odpověď na jeho zvěst je výrazem její pokory, protože namítá, že je příliš obyčejná pro tak vznešený úkol a nad to se chce vdávat. *„Co by tomu řekl Josef?“* To je Mariina obava, která ji trápí tak, jako by trápila každou zamilovanou ženu na jejím místě. Biblická Marie neřeší, co by tomu řekl Josef, ale zabývá se praktickou stránkou problému, tj. řeší, jak dojde k početí, když nemá partnera. Je zaujata pouze úkolem, který má mít a nezabývá se tím, co nato řeknou lidé. V tomto ohledu je opravdu příkladnou věřící. Hospodinova věc je pro ni na prvním místě.

Marie Pavlíny Šíblové je méně vášnivou věřící a více zamilovanou dívkou. Svůj úkol nechce řešit a nejraději by se ho asi úplně vzdala. Tato Marie nemůže na Adamova slova reagovat jinak, než tím, že si dělá starost o milovaného Josefa. Kdyby Adamovi dala stejnou odpověď jako biblická Marie, vyznělo by to poněkud nelogicky. U biblické Marie se mohlo jednat o domluvený sňatek, ale Marie v této hře je zasnoubena z lásky.

Nevím, jestli by s touto úpravou Marie, která má vliv i na její teologický profil souhlasily i jiné církve. Domnívám se však, že v rámci ČCE je ospravedlnitelný.

Zatímco Adam zvěstuje Marii narození Ježíše, přichází na scénu Josef.[80] Adam s ním nakonec odchází ze scény, aby mu vysvětlil, co jeho i Marii čeká. Autorka tu kombinuje andělskou předpověď Ježíšova narození u Lukáše (1,26–38) s tou u Matouše (1,18–25). Nebeský posel, který zvěstoval Marii, jde zvěstovat Josefovi, ale jeho zvěst už neslyšíme. Ovšem je nám objasněno, od koho se Josef dozvěděl o Ježíšově narození.

Josef s Marií žijí na venkově, kde je nouze o práci. Jejich finanční situace je špatná, protože už nemají ani na nájem. Josef se rozhoduje jít do velkoměsta – Betléma, kde je sháňka po tesařích. Marie jeho volbu schvaluje a tak jdou do Betléma.[81] Autorka vychází z Lk 2,4, ale opět do textu výrazně zasahuje. Vynechává císařské nařízení o sčítání lidu, které souvisí jen s určitou historickou etapou a s určitou

79 Příloha, s. 64
80 Příloha, s. 64
81 Příloha, s. 64

zeměpisnou oblastí. Tím se osvobozuje a z malého města Betléma[82], vytváří velkoměsto s množstvím pracovních příležitostí. Ovšem spolu s informací o sčítání mizí i informace o Betlému jako o Josefově rodném městě. Betlém může být pro Josefa zcela cizí město už proto, že autorka ve své hře vůbec nepracuje s tématem Davidova rodu a nezmiňuje ani izraelský lid.[83]
Betlém jako zcela cizí město, hraje svoji roli i dále, když Josef s Marií hledají ubytování. Tato scéna rozvíjí Lk 2,6–7. Narážejí tu jen na nevlídného hospodského, který je odmítá přijmout. Ujímá se jich však jeho žena a místní štamgast jim nabízí přespání ve svém chlévě. Nedostatek místa pod střechou je zde tedy vysvětlen jako lidská neochota poskytnout přístřeší cizím lidem. Hostinského nevlídnost je nám vysvětlena jako důsledek zklamání. Nejedná se z jeho strany o pohrdání chudými poutníky, ale o zanevření na svět jako takový. Hostinský jedná jako člověk, který ztratil všechnu naději.

Biblickou postavou, která by měla mít souvislost s vánočním textem, je anděl Gabriel. Ve hře Pavlíny Šíblové je však postavou pouze okrajovou. Jeho hlavní roli nositele zvěsti o narození Ježíše přebírá totiž Adam. Gabriel je vylíčen jako pracovitý nebeský zvěd mezi lidmi na zemi. Mapuje u nich situaci a podává o ní hlášení. Biblický anděl Gabriel je zmíněn u proroka Daniele, ke kterému přichází, aby mu vyložil vidění a také, aby mu přinesl zvěst o příchodu pomazaného.[84] Gabrielův příchod k Marii s předpovědí o narození Ježíše tedy můžeme pokládat za jasný odkaz k Danielovu textu a zmínce o onom pomazaném. Autorka ovšem ve hře příliš nepředpokládá, že by se divákům automaticky vybavily tyto starozákonní odkazy a proto ani nemá důvod trvat na Gabrielově roli posla a vyjednavače.

Na místo Gabriela autorka dosazuje Adama. Tím do hry vniká komický prvek, protože k Marii přichází nedostatečně oblečený muž a Josef na něj žárlí.[85] Kromě tohoto prvku však do hry nepřímo vniká i odkaz na Pavlův list 1K 15. Adam přichází zvěstovat narození Ježíše jako „nového Adama“ (1K 15,45), který zlomí moc smrti. Bude nadějí a spasením všemu lidu.

82 *„Pojem města nás nesmí mýlit, znamená v novozákonní řečtině i nevelkou samostatnou obec.“* HÁJEK, s. 38
83 To je docela zajímavé vzhledem k tomu, že se starozákonními postavami autorka pracuje.
84 Da 8,16-26; 9,21-27.
85 Příloha, s. 64

Mojžíš je jedinou postavou, která nás spojuje se Starým zákonem nejen svým jménem, ale i svým počínáním. Je tu jako prostředník mezi Bohem a lidem tak jako v Ex 20,19–21 a řeší nespokojenost lidu jako třeba v Ex 17,2–7. Na rozdíl od Gabriela je Mojžíš v této hře ve své typické roli. Navíc je postava Mojžíše nepřímo spojena s vánočním textem Matoušova evangelia. Ježíš je nám v něm představen jako „nový Mojžíš“, když musí uprchnout se svými rodiči do Egypta a pak z něj zase vyjít.[86] Určitá linie mesiášského očekávání byla totiž spojena s příchodem „nového Mojžíše“, o kterém se hovoří v Dt 18,18.[87] Ve hře Pavlíny Šíblové je Mojžíš prostředníkem mezi Bohem a lidmi, který si bere za úkol zařídit pro lidi příchod toho, kdo jim dá naději a spokojenost.[88]

Stejně starozákonní biblickou postavou jako Mojžíš je vlastně i nespokojený lid, který je nejvíce spojen s knihou Exodus. Na konci hry se z tohoto nespokojeného starozákonního lidu stává šťastný lid novozákonní.[89] Lid zde převezme roli pastýřů, kteří se v této hře nevyskytují a přijde k narozenému Ježíši, aby se mu poklonil a slavil. Ovšem co tu lid slaví? Slaví narození spasitele nebo slaví Boha za to, že mu jej poslal? Biblická předloha praví, že andělé i pastýři chválili Boha.[90] Domnívám se, že ve hře Pavlíny Šíblové lidé chválí spíše spasitele.

Postavy Kašpara, Melichara a Baltazara by měly být odkazem na mudrce z Mt 2,1. Na postavy tří králů s těmito jmény je povýšil výklad a lidová tradice. Jako by tuto od textu odtrženou lidovou tradici autorka toužila ještě více odtrhnout. Tři králové v její hře nehrají roli mudrců, ale roli rozdavačů letáků.[91] Mezi těmito reklamními agenty a jejich biblickou předlohou se mi nepodařilo nalézt žádnou souvislost. Jestliže autorka určila tuto roli třem králům záměrně s nějakým skrytým záměrem, měla tento záměr publiku odhalit. Je snad jejich skutečná role odhalena až v závěru hry při předávání darů?[92] Jestliže ano, pak nám ji autorka zatajila.
Pokud zde tyto tři postavy nehrají jinou roli, než rozdavače letáků, považuji jejich účinkování v této hře za zbytečné.

86 Mt 2,13-21
87 HÁJEK, s. 28
88 Příloha, s. 62
89 Touto větou samozřejmě nemíním tvrdit, že by starozákonní lid byl jen nespokojený a novozákonní zase jen šťastný.
90 Lk 2,13-14 a 2,20
91 Příloha, s. 63
92 Příloha, s. 65

Nebeský výbor pro pozemské záležitosti je ve hře nejblíže spojen s Bohem. Dovídáme se, že Mojžíš byl kvůli nespokojenosti lidí pozván k „Nejvyššímu“ na kobereček[93] a to je bohužel jediná zmínka o Bohu v celé hře. Zdá se, že všechno další dění, včetně seslání spasitele, mají na starosti členové výboru a tak si trochu kladu otázku, zda-li spasitele nakonec posílá Bůh nebo tento výbor? Možná právě proto, že je tu Bůh vlastně vynechán, lidé na konci hry slaví spasitele a nikoli Boha. Adam oznamuje Marii, že byla vybrána.[94] Nevybral ji však Bůh. Z předchozího jednání víme, že byla vybrána personalisty Agnes a Quasíkem.[95] Bůh ve hře Pavlíny Šíblové nejedná. Má na všechno své lidi a ty si občas pozve na kobereček, když všechno nejde tak, jak má. Domnívám se, že z této hry nedostáváme obraz Boha starostlivého a milujícího, ale odtažitého a vzdáleného. Vystupuje zde jako majitel podniku, kterého podnik ke svému chodu vlastně vůbec nepotřebuje.

Nevím, zdali se mi podařilo pochopit narážku na vyloučení Mámení pekelného z nebeského výboru pro pozemské záležitosti, která je v úplném závěru hry[96]. Je jasné, že Adam mluví o velikonočních událostech, ale v jakém smyslu je zde míněno ono vyloučení? Naráží tu autorka na poražení pekelné moci, které přijde v Kristu a tedy i na zrušení funkce Mámení pekelného? Asi by bylo lepší, kdyby autorka tuto narážku lépe objasnila a nebo od ní raději upustila.

4.2.7 Pedagogická analýza:

V druhém jednání s hostincem je zajímavá rapová pasáž.[97] Užití rapu na tomto místě je velmi dobrý nápad, protože rap je hudebním stylem, který má svůj základ v existenciální frustraci mladých afroameričanů. Jenomže jeho úskalí je v tom, že je pro diváky v Čechách stále dost nevšední a může se proto stát, že forma udusí obsah. Navíc menší děti budou mít u rapu určitě problém s chápáním obsahu a přitom hned na začátku hry bylo jasně řečeno, že pohádka se v Africe vypráví malým dětem, aby si vánoční příběh dokázaly lépe představit.

Právě pro menší děti, ale i pro dospělé, by bylo lepší zdůraznit všechny ty bolesti zad, potíže s prací, se zlobivými dětmi, apod., nějakou hranou akcí s dialogy.[98] Poté

93 Příloha, s. 62
94 Příloha, s. 64
95 Příloha, s. 63
96 Příloha, s. 65
97 Příloha, s. 62
98 Za dobré řešení bych považovala právě zapojení publika jako naříkajícího lidu, jak jsem o tom

bude dětem i divákům jasné, jak moc lidé trpí a chtějí změnu a píseň s rapem by byla jakýmsi shrnujícím vyvrcholením celého jednání.

Na samém konci hry je dobře vymyšlené jednání, ve kterém se objeví již známá hospoda a tři nespokojení lidé. Návrat na místo, kde začalo celé téma hry. Zde celá hra vrcholí, protože přichází ten, na něhož všichni čekali. Josef s Marií jsou hostinským odmítnuti, když žádají o nocleh. Není to proto, že jsou chudí a nemají dost peněz, ale je to proto, že hostinský zanevřel na celý svět. Je zklamaný a tak ani nevidí, koho má před očima. Hostinský je krásnou ukázkou toho, jak stav beznaděje může člověka oslepit. Jen je škoda, že při následném rozhovoru o této situaci, který má mezi sebou dcera s maminkou, vložila autorka mamince do úst obraznou řeč. Maminka mluví o tom, že si lidé nevšimnou skutečného „bohatství“, když je mají před sebou.[99] Toto „bohatství“ má být samozřejmě spasitel, ale nikde ve hře se o něm jako o bohatství nemluví. Toto slovo zbytečně komplikuje porozumění, protože děti si pod ním představí spíš truhly perel než spasitele.

Také slavení Ježíšova narození mi přijde příliš málo zdůvodněné. Proč se lidé radují z jeho narození? To by mělo výrazněji zaznít. Spasitel je naděje, na kterou lidé čekali. Tato naděje přitom neznamená, že je přestanou bolet záda. Znamená spíše to, že lidé díky ní mohou radostně žít, ačkoli je bolí záda. Domnívám se, že by bylo třeba propojit jejich předešlé stížnosti s novou situací, aby byla konečná radost pochopitelnější.

Ve hře se vyskytují slova a slovní obraty, které jsou malým dětem nesrozumitelné. (Např. skrutátor, práva žen, pozvat si někoho na kobereček, atd.) Malé děti nepochopí ani celé první jednání. Schůze s volbou zapisovatelů a skrutátorů je psána spíše pro dospělé než pro děti.

Hra je hodně dějově spletitá, ale lze v ní vysledovat základní téma, kterému by mohly rozumět i předškolní děti. Je to téma naděje, kterou lidé nemají a kterou toužebně očekávají a která na konci hry konečně přichází. Je jen škoda, že je tato myšlenka ve hře poněkud utopena, takže trochu pochybuji, že ji malé děti naleznou

psala již výše v praktické poznámce. Některé děti třeba vědí, že jejich maminku často bolí hlava. Mohou k ní přijít a zeptat se: „Taky vás tak často bolí hlava?“ nebo „Taky vás tak zlobí děti?“

99 Příloha, s. 65

a pochopí. Nad to považuji za nešťastné i pohřbení představy starostlivého a milujícího Boha, ke kterému v této hře došlo. Jestli by si děti měly z vánoční zvěsti něco odnést, tak právě jasnou představu milujícího Boha, který dal lidem naději a tím i důvod k radosti ze života.

4.2.8 Písně:

Hned na počátku hry zazní spirituál „Nezná tu nikdo soužení mé“, který v sobě nese hlavní téma hry. Ve hře zazní jeho refrén ještě ve druhém jednání, ale je do něj vložen refrén písně „Co já zkusím“ od Miloše Rejchrta. Jedná se o rytmicky i melodicky složitou píseň a tedy ne úplně vhodnou pro menší děti. Místo textu písně zde herci rapují své dialogy. Otázkou je, jestli by tyto dialogy neměly být rýmované, protože rap je rýmovaný. Ve čtvrtém jednání, když se Josef s Marií zasnubují, zpívají ostatní herci píseň „Den je krásný“ z muzikálu Starci na chmelu. Na konci pátého jednání, když je Josef s Marií na cestě do Betléma, zní spirituál „Veď mne dál“. Poslední píseň, která ve hře zazní, je česká koleda „Narodil se Kristus Pán“.

Kladu si otázku, jestli výběr písní není až příliš pestrý. Pokud v sobě první píseň nese hlavní téma hry, měl by být další výběr podřízen jejímu hudebnímu stylu, aby hra nepůsobila roztříštěně. Zatímco užití písně „Den je krásný“ je možné brát jako nadsázku, výběr závěrečné koledy je těžko logicky zdůvodnitelný. Použití této písně nemá žádný smysl. Mnohem lépe by vyzněl třeba spirituál „Marie má dítě“, který by lépe podtrhoval celou náladu hry a také by se lépe hodil k závěrečnému jednání.

4.2.9 Shrnutí:

Hlavním kladem této hry je autorčino svobodné nakládání s biblickým příběhem. Autorka se při psaní soustředila na cíl, který nespustila z očí a hra tak má jasnou pointu. Bylo by ovšem lepší, kdyby si autorka ujasnila cíl i teologicky. Bůh nemůže být vynechán ani nahrazen komisí nebo něčím jiným. Domnívám se, že z hlediska teologického, by tato hra zasluhovala přepracovat.

Hra má jasnou dějovou linku a je přehledná. Slušel by jí ovšem i poněkud výraznější dramatický oblouk. Závěrečná radost nad narozením Ježíše je totiž docela mdlá, když před tím není hercům a divákům umožněno hlouběji prožít stav deprese a beznaděje. Domnívám se, že by díky lepší dramaturgii, bylo hlavní téma hry pochopitelné i pro předškolní děti.

4.3 Narození Páně – autor: Tomáš Pavelka

4.3.1 Stručný popis děje:

Hra je pokusem o co nejpřesnější předvedení vánočního příběhu podle Lukášova evangelia. Objevuje se zde postupně: zvěstování narození Jana Křtitele, zvěstování narození Ježíše, návštěva Marie u Alžběty, obřízka Jana, narození Ježíše a vše končí scénou v Jeruzalémském chrámě se Simeonem a Annou.

4.3.2 Postavy:

Všechny postavy jsou biblické až na postavu oslaře a žebračky.

Zatímco postava oslaře má v ději hry své místo, postava žebračky je podle mého názoru naprosto nadbytečná. Nepronese žádnou větu, je tu jen proto, aby dostala od Alžběty minci a ukázala nám i její dojetí nad žebraččiným dítětem. Ani jednu z těchto dvou věcí však nemusíme vidět, abychom dokázali porozumět hře. Nadto je velice těžké zahrát dojetí tak, aby nevyznělo trapně, proto bych tuto postavu raději nekompromisně škrtla.

Postava oslaře je autorem líčena jako bodrá až do trapnosti nebo rovnou obludná. Přiznávám se, že na tomto místě mám veliké rozpaky. Josef, Marie, Zachariáš a Alžběta – to jsou všechno lidé, kteří žijí na vesnici nebo v malém městě. Nežijí v žádném vakuu, ale když potkávají bodrou postavu oslaře, chovají se rozpačitě (Marie)[100], nebo vyloženě trpí (Zachariáš)[101]. Je mi otázkou, jestli si autor uvědomuje, že Ježíš vyrůstal na vesnici a potkával se zcela běžně s bodrými lidmi a také během svého života jedl třeba i s nevěstkami, které asi také neměly úplně nejlepší vychování. Postava oslaře může na diváka působit jako neomalená, ale o její obludnosti se dá s úspěchem pochybovat.

Vedle dvou nebiblických postav jsou dále jen postavy biblické. Z nich je pět postav hlavních.

Zachariáš je vylíčen věrně podle Písma a autor mu připisuje i trochu smyslu pro humor, takže celkově vypadá věrohodně, jako lidská postava.

Josef je vylíčen jako praktický člověk, který se snaží zajistit svou rodinu.

Anděl je velice stylizovaná a neustále se usmívající postava.

Postava Alžběty působí poněkud podivně. Je to dáno tím, že jí autor do úst vkládá

100 Příloha, s. 69
101 Příloha, s. 70

hlavně doslovný biblický text, zatímco postavy kolem ní mluví běžným lidským jazykem.

Stejně podivně působí i postava Marie, která sice stále nemluví jako kniha, ale zase se chová jako cukrová panenka. Při andělově zprávě klesá k zemi, při oslařově řeči upadá do rozpaků a ačkoli její těhotenství teprve začalo, už se při cestě do hor drží střídavě za břicho a za hlavu. Divák se musí chtě nechtě divit, že se tato dívka během hry zcela nezhroutí.

Lépe na tom není ani třetí žena, kterou je vedlejší postava prorokyně Anny. Je vylíčena jako vyloženě nešťastná žena, která si zřejmě kdekomu na potkání stěžuje na svůj hrozný život. To, dle mého názoru, rozhodně není věrný biblický obraz Anny, ale autorova interpretace.

Naproti tomu postava Simeona je přísně biblická a to i ve své řeči, takže opět mluví jako kniha, jak správně podotkne po jeho výstupu Josef.[102]

Pak je zde ještě postava otráveného úředníka Quirinia, vypravěče Lukáše, tři osoby z davu a čtyři pastýři. Díky třem osobám vniká do hry občas i humor, který ji příjemně polidšťuje. Čtyři pastýři se zdají být postavami z masa a kostí, ale jen dokud se jim neukáže anděl. Potom začínají mluvit docela nesrozumitelně.

Ve hře jsou čtyři jasně ženské postavy (Alžběta, Marie, Anna a žebračka), šest jasně mužských postav (Lukáš, Zachariáš, oslař, Quirinius, Josef, Simeon) a pak jsou tu neutrální postavy (anděl, tři osoby a čtyři pastýři). Samozřejmě by pastýře měli hrát chlapci, ale může mezi nimi být i dívka převlečená za chlapce. Tři osoby autor sice napsal pro chlapce, ale jistě by bylo možné, aby jedna osoba byla žena.

Autor hru napsal pro mládež. Pro děti se opravdu nehodí, protože obsahuje oslařovy tvrdé výrazy („*Kdo by to do tebe řek, dědku!*“)[103] a dvojsmyslné řeči. Také se v ní často mluví velmi knižně nebo se rovnou čte z Písma. Celá hra je dějově dost spletitá a pro menší děti příliš složitá na pochopení. Obávám se však, že i mládež se s touto hrou bude pracně potýkat. Starší postavy Zachariáše, Alžběty, Simeona a Anny budou totiž v podání mládežníků vypadat buďto směšně nebo nad nimi budou mít diváci rozpaky. Nad litanií Anny se pravděpodobně nikdo nedojme a naopak bude její výkon vypadat spíše jako trapná parodie.

102 Příloha, s. 74
103 Příloha, s. 70

4.3.3 Scéna:

Autor scénu vůbec nijak neřeší a přitom se ve hře střídá hned sedm různých prostředí. Scéna v chrámové svatyni, před chrámem, u Marie doma, na cestě do hor, u Alžběty doma, u Quirinia v úřadu, v Betlémě na ulici, v širé krajině a ve chlévě. Nejenže autor neřeší jak tato různá prostředí ztvárnit, ale také neřeší, jak z jedné scény přecházet do druhé. Má se zatáhnout opona? Má při přestavbě scény, je-li nějaká, hrát hudba? Jak divák pochopí, že nastal konec jedné scény a nyní je před ním scéna jiná? Víme, že někdo přijde zleva nebo zprava, ale nevíme, jestli diváci pochopí, kam dotyčný přišel. Pochopí, že Josef s Marií jsou někde v Betlémě na ulici? Pochopí, že pastýři nespí někde pod přístřeškem, ale pod širým nebem?

O kostýmech se od autora taktéž nic nedovíme, ale přece hraje Zachariášova sukně ve hře i nějakou roli[104]. Autor tedy mohl na začátku vedle rekvizit zmínit i to, že herci mají vystupovat kostýmech, které budou připomínat dobové oděvy.

4.3.4 Text:

Text je velmi srozumitelný, jasně členěný. Autor na začátku nabízí přehledný seznam postav, rekvizit a seznamuje nás se záměrem, se kterým tuto hru napsal. Také uvádí věkovou kategorii herců, pro kterou je hra určená.

Hru autor dělí do jedenácti obrazů, které na sebe logicky navazují. V jednotlivých obrazech nešetří s pokyny k hercům, které jsou uváděny v závorkách.

4.3.5 Teologická analýza:

První obraz zahrnuje biblické verše Lk 1,1–1,20. Setkáváme se tu s postavou evangelisty Lukáše, který sepisuje své vypravování. Postava žebračky s dítětem je zde oproti biblické předloze navíc a slouží pouze k tomu, aby zdůraznila Alžbětinu touhu po dítěti. Jinak se celá scéna odehrává přesně podle biblického textu. Zajímavé je, že anděl Gabriel má být podle Tomáše Pavelky dotčen[105], když mu Zachariáš nevěří. Domnívám se, že to není úplně šťastné. Mohlo by to totiž vzbudit zdání, že ztrátou řeči netrestá Zachariáše Bůh, ale sám anděl a je snad lépe předejít možnosti takového výkladu.

104 Příloha, s. 71
105 Příloha, s. 67

Celý první obraz je ve velmi ostrém kontrastu s obrazem druhým, kde už herci necitují výroky z bible, protože představují lidi z davu, kteří čekají na požehnání. Obraz by měl zahrnovat verše 1,21–1,25, ale verše 23 a 24 vlastně vynechává, což může vést k zavádějícímu výkladu. Samozřejmě lze Alžbětina závěrečná slova chápat jako reakci na Zachariášovy posunky, kterým porozuměla.[106] Celkově však můžeme obraz pochopit i tak, že Jan byl stejně jako Ježíš počat nadpřirozenou cestou. To považuji za nešťastné.

Třetí obraz by měl zahrnovat verše 1,26–1,38. Není vůbec jasné, jak zde může Marie řešit, co znamená andělův výrok „požehnaná mezi ženami“, když jej anděl vůbec neřekne?[107] Možná, že původní záměr Tomáše Pavelky byl ten, že anděl bude místo pozdravu citovat celý Zdrávas. Později ovšem tento záměr zavrhl a zůstala po něm v textu jen Mariina zmatená otázka.

Ve čtvrtém obrazu, který zahrnuje verše 1,39–1,56, nám autor ukazuje fyzicky dosti vyčerpanou Marii, která se i přes svoji vyčerpanost chystá do hor. To považuji za zásadní autorovu chybu. Lukášovo vyprávění na sebe logicky navazuje a chceme-li je dramatizovat, musíme tuto logickou návaznost hledat a najít. Tomáš Pavelka si pro zdůvodnění Mariiny cesty do hor mohl vybrat ze dvou možností, které nám nabízí Lukášův text: A – Marie se na cestu musela vydat a tak šla ačkoli jí nebylo dobře. B – Marie šla na cestu, protože ji to napadlo a mohlo ji to napadnout právě proto, že byla zdravá a bez fyzických problémů.
Ženu, které je nevolno vůbec nenapadne spěchat někam do hor, když nemusí. Autor hry nám ovšem nenabízí žádný důvod, proč Marie musí cestovat a bez něj je její chování naprosto nelogické.

V pátém obrazu, který rozvíjí verše 1,57–1,66, se odehrává docela vtipný dialog mezi osobami, které se účastní obřízky dítěte. Do tohoto dialogu jsou nenásilně vloženy biblické citace, takže působí jako jeho přirozená součást. Za problematické považuji Zachariášovo rozlícení na konci tohoto obrazu. Podle Lukášova textu by měl Zachariáš nalézt řeč a chválit Boha. Předtím, než zazní jeho chvalozpěv v šestém obraze (Lk 1,68–1,80), rozežene naštvaný Zachariáš všechny účastníky obřízky pryč,

106 Příloha, s. 68–69
107 Příloha, s. 69

takže jeho chválu už neslyší. Poslední otázka, kterou si klade jeden z návštěvníků: *„Čím to dítě bude?“*[108], vyznívá díky tomu spíše jako narážka na vzteklého Zachariáše. Dítě bude asi vzteklounem jako jeho otec.
V Lukášově evangeliu se tato otázka vztahuje k zázračnému Zachariášovu uzdravení z němoty. Všem přítomným se ukázala Boží moc a zpráva o dítěti, které doprovází Boží divy, se šíří krajem. Lidé si mezi sebou ohromeně říkají: „Čím toto dítě bude?“ To je smysl otázky, která ovšem v Pavelkově hře takto nevyzní. Verše 1,64–1,66 jsou Tomášem Pavelkou pojednány hodně volně.

Sedmý obraz rozvíjí verše 2,1–2,3. Římský správce Quirinius v tomto obrazu čte nařízení od císaře Augusta. Nevím, co má tento obraz znamenat a kam se poděla původní autorova snaha o návrat k biblickému textu. Quirinius kleje: *„Ježišmarja!“* a v kolonkách mají lidé zaškrtnout, jestli jsou židé, katolíci nebo protestanti.[109] Divák se zkrátka musí ptát, co ten anděl ve třetím obrazu Marii vlastně zvěstoval, když už jsou zde protestanti či katolíci a o Ježíšovi a Marii už ví kdejaký římský úředník. Koho to ta Marie porodí? Ježíše číslo 2?
Nepodařilo se mi najít žádný rozumný důvod pro tento autorův neočekávaný časový skok.

V osmém obrazu jsou rozvedeny verše 2,4–2,7. Pokládat Josefa za hodného moulu, který nic nedokáže vyřešit, je samozřejmě už určitá interpretace a nelze říci, jestli je dobrá nebo špatná. (I když je mi Josefa poněkud líto.)
Zaráží mne, že autor ve hře zcela opomíjí jiné věci. Například to, že líčí Betlém jako naprosto cizí město, ve kterém Josef nikoho nezná. Přitom bylo v předešlém obraze Quiriniem jasně řečeno, že se každý půjde zapsat tam, kde se narodil. Čekali bychom tedy, že Josef bude mít v rodném městě příbuzné a známé, ale nikdo takový tu není.
Další věc je ta, že Marie je ve vysokém stupni těhotenství a přitom se v Betlémě nenajde jediná žena, která by ji nabídla pomoc s porodem. Zvláště, když je Marie prvorodička a porodní báby v Izraeli běžně působily, jak víme již z Ex 1,15.
Zaráží mne i to, že se nakonec Josef s Marií jako totální outsideři uchylují do chléva, který není ani ve městě, ale stojí úplně mimo ně. Jak potom může anděl pastýřům tvrdit, že se Spasitel, Kristus Pán narodil „v městě Davidově“?

108 Příloha, s. 71
109 Příloha, s. 71–72

Zaráží mne i směšnost jména Rechobót.[110]

V devátém obrazu jsou zahrnuty verše 2,8–2,15. Všechno zde probíhá podle Lukášova textu, až do chvíle, kdy andělé odejdou. Poslední verš, kdy si mají pastýři říci: „Pojďme až do Betléma a podívejme se na to, co se tam stalo, jak nám Pán oznámil," se odehraje něco podivného.

Jeden z pastýřů prohlásí, že se po tomto přece nemohou vrátit mezi lidi.[111] Proč? Zjevili se jim andělé a zvěstovali, že se narodil Spasitel a jak jej poznají. Má to být radost pro všechen lid, ale pastýři usuzují, že nemohou jít mezi lidi. To je velmi zvláštní. Místo toho, aby se chovali aktivně, jako bibličtí pastýři, chovají se pasivně.

Jiný pastýř vyzývá své druhy k tomu, aby všichni šli honem do města Davidova, dokud to funguje. Co funguje? A dokdy to má fungovat? Má snad něčemu vypršet záruka? Dojdou snad něčemu baterky?

Asi by to bylo příliš jednoduché, kdyby Tomáš Pavelka vložil pastýřům do úst výrok: „Anděl nám řekl, jak poznáme Spasitele, tak pojďme a najděme ho."

V desátém obraze jsou rozvinuty verše 2,16–2,17. Zmatení pastýři tu nacházejí Marii s dítětem, Josefem, oslem a volem. Tito se nacházejí ve chlévě a pastýři jim vysvětlují, že viděli anděly, kteří jim zvěstovali narození Mesiáše. Jeden z nich se hned dušuje, že nic nepili. Když chtějí odejít, zadrží je Marie prohlášením, že ona a její muž měli také podobné „zvláštní vidění".

Podle autora tedy Marie měla vidění? Proč si tedy dal tu práci a popsal ve třetím obraze příchod anděla k Marii zcela přirozeně bez světelných efektů?[112] Zdá se, že sám Tomáš Pavelka nemá moc jasno v tom, jak přistupovat k andělským zjevením a navštívením, když je líčí tak dokonale neurčitě jako „zvláštní vidění".

Jistě, když bude dnes někdo tvrdit, že viděl anděla, který mu něco říkal, tak ho budeme mít nejspíš za blázna nebo za mluvku, ale to nic nemění na tom, že by v této hře žádné takové zpochybňování zaznít nemělo. Považuji je za stejně chybné jako Quiriniovo: „Ježišmarja." To, že jsme dnes díky poznatkům z oblasti psychologie, fyziky apod. poněkud podezřívavější k andělským zjevením neznamená, že k nim byli takto podezřívaví i lidé v tehdejším Izraeli. U Lukáše je jasně napsáno,

110 Mám na tomto místě jen obavy, aby smích herců nepůsobil křečovitě. Zahrát smích přirozeně není vůbec jednoduché.
111 Příloha, s. 73
112 Příloha, s. 69

že všichni nad slovy pastýřů užasli, takže proč zde cokoli zpochybňovat a zatemňovat?

Dále Marie řekne, že ona s Josefem a pastýři mají spolu nejspíš být, „Bůh ví proč“. Obávám se, že z úst Marie zní ve skutečnosti autorovo: „Bůh ví proč“. Připadá mi, že autor sám měl zřejmě veliké problémy se zpracováním této scény a jeho osobní ztracenost z ní velmi jasně ční. Jako by toto „Bůh ví proč“ bylo vyvrcholením oněch nejasných „zvláštních vidění“. Domnívám se, že tady by autor vánoční hry vždy měl vědět, co říci. Tady je potřeba, aby to věděl on, herci i diváci. Lukášovi pastýři věděli, za kým jdou do Betléma a koho mají hledat a když tam přišli, věděli co mají říci a říkali to všem, kteří byli okolo.

Jenomže podle Tomáše Pavelky okolo narozeného Ježíše byl jen Josef s Marií a vůl s oslem, což je samozřejmě také problém. Podle autora se v Betlémském chlévě sešel uzavřený spolek lidí, kteří měli zvláštní vidění. Tato zvláštní vidění je sehnala dohromady a divák se dovídá, že je tomu tak „Bůh ví proč“. Jenže biblický text neříká nic o tom, že by přítomné svedla dohromady vidění. Byl to Bůh sám a to Bůh, který přišel na svět. Jako by byla důležitější nějaká vidění, než právě narozený Spasitel!

Posledním, jedenáctým obrazem jsou rozvíjeny verše 2,21–2,40. První tři a poslední dva verše jsou zde pouze přečteny Lukášem, ale děj ostatních veršů se odehrává na scéně. Marie s Josefem se nacházejí v jeruzalémském chrámu, kde potkávají Simeona a Annu.

Zatímco Simeon zde řekne jen svoji biblickou řeč a odejde ze scény, prorokyně Anna Marii a Josefovi vykládá o svém „mizerném životě“. Její litanii považuji za vyloženě trapnou. Nejhorším momentem je, když po Mariině prohlášení, že v Bohu má snad Anna útěchu dotyčná prohlásí: *„To mám, to mám. Ale je tohle nějakej život bez muže a bez dětí?“*[113] Je snad známkou kvality života ženy to, že má muže a děti?

Autor Anně dává do úst prohlášení o tom, že i přes její mizerný život je ráda, že se dožila okamžiku, kdy drží v rukou Spasitele. Přesto to samozřejmě nemění nic na tom, že žila „mizerný“ život? Otázkou je, jak se tato nešťastná žena dozvěděla, že Ježíš je oním zachráncem Izraele? Zdali pak ne proto, že jí to dal vědět sám Bůh? Zdá se tedy, že On sám, na rozdíl od Tomáše Pavelky, nepovažoval Anniny modlitby a posty za méněcenné. Její služba Bohu byla v Jeho očích stejně cenná, ne-li cennější

113 Příloha, s. 75

než služba chrámových kněží, kteří o tomto dítěti nevěděli nic. Že by si Anna v okamžiku, kdy z Boží milosti smí spatřit Spasitele, naříkala nad svým mizerným životem, považuji za velmi nepravděpodobné a domnívám se, že tento autorův zásah postavu prorokyně Anny neoprávněně snižuje.

Celý obraz a s ním i hra končí slovy z Lk 2,40 o tom, jak Ježíš rostl v síle a moudrosti a milost Boží byla s ním. Poslední slova hry by měla podtrhnout její hlavní téma, ale nemám pocit, že by je tento verš podtrhoval. Kdyby byl Pavelka ve své hře kladl důraz na paralelnost Janova a Ježíšova narození, byl by to snad dobrý konec. Žádný takový důraz však v jeho hře nepozoruji a proto se odvažuji tvrdit, že je to vyloženě špatně vyřešený konec.

4.3.6 Pedagogická analýza:

Tato vánoční hra je dějově příliš složitá na to, aby si z jejího obsahu mohly něco odnést i děti předškolního věku. Dokonce i pro dospělé publikum bude těžké zpracovat obsah této hry a vydolovat z něj hlavní zvěst. Vždyť vrcholný obraz celé hry byl pohřben autorovou bezradností. Zvěst, která tu měla zaznít, nezazněla. Ačkoli pastýři mluví o narozeném Mesiáši, je tato věta přehlušena Mariiným „zvláštním viděním“ a „zůstaňte tu – Bůh ví proč.“

V posledním obraze je nám konečně nabídnuta hlavní zvěst a to ústy prorokyně Anny. Svůj mizerný život by ráda žila ještě jednou, kdyby věděla, že se dožije příchodu Mesiáše. Nevím, jestli je celá tato věta z pedagogického hlediska právě šťastná. To, jestli máme nebo nemáme mizerný život totiž určuje především náš vlastní pohled na něj. Vyvolávat v divácích dojem, že když věci v životě neprobíhají určitým způsobem, tak život nestojí za nic, pokládám za pedagogickou i pastorační chybu. Nicméně, Anna v druhé části své věty alespoň zdůrazní Mesiášův příchod a jeho zásadní roli v jejím životě, čímž odhalí to, co by mělo být hlavní zvěstí hry. Dvěma nešťastnými posledními verši ve hře je zvěst opět utlumena.

Vedle nepříliš zdůrazněné hlavní zvěsti je ve hře ještě jiná slabina. Střídání obrazů s doslovnými biblickými citacemi a obrazů s dnešním jazykem a humorem, vytváří dojem dvou naprosto neslučitelných světů. Jednání u chléva, ve kterém se sejdou pastýři s Josefem, Marií a malým Ježíšem a jsou jen sami pro sebe, je celkem logickým vyústěním tohoto odcizení. Také jednání, ve kterých se objevuje Zachariáš, vyznívají poněkud elitářsky. Dav lidí před chrámem Zachariášovým

posunkům nerozumí, ale Alžběta zřejmě ano. Při obřízce Jana pošle Zachariáš raději nechápavý dav lidí pryč, než začne chvalozpěv Pánu Bohu. Vypadá to tak, že lidé jsou nechápaví a je lépe se od nich distancovat. Ve své úvaze to jasně naznačuje i pastýř, který po andělském zjevení raději nechce jít mezi lidi, protože by jej lidé mohli pokládat za blázna.

Mám obavu, že tato hra vyloženě podporuje křesťanskou ustrašenost v sekulární společnosti. Je tu de facto řečeno, že je lépe, mluvíme-li o víře jen sami mezi sebou, protože lidé okolo nás stejně nejsou schopni nic pochopit.

4.3.7 Písně:

V této hře nezazní jediná píseň a nevím, jestli to je nebo není škoda. Ve hře, která je napsána přesně podle Lukášova evangelia, bych považovala za lepší variantu, kdyby na místo Mariina a Zachariášova předčítaného chvalozpěvu zazněla píseň. Také andělé ve scéně s pastýři by mohli předvést pěkný vícehlas.

4.3.8 Shrnutí:

Na vánoční hře „Narození Páně“ lze ocenit autorovu snahu napsat co nejdoslovnější divadelní hru podle biblického textu. V textu hry je ale jeden celý obraz, který je s touto snahou v přímém rozporu.[114] Ve hře samotné shledávám více slabin než předností.

Za počátek jeho chyb považuji nedostatečnou exegetickou práci s textem. Místo toho, aby se opíral o text, opírá se o druhotnou výkladovou tradici[115] a utápí se v různých citových projevech[116]. Zatímco teologický obsah je tedy ve hře zdůrazněn nedostatečně, pocit, který má hra vyvolat, autor zmínit neopomněl. Hra nás má podle něj především dojmout. Problém však je, že nám neřekl, čím nás má dojmout. Má na nás takto zapůsobit neplodná Alžběta u žebraččina dítěte, churavá Marie stoupající do hor, bezradní Josef s Marií nocující ve chlévě mimo město nebo prorokyně Anna stěžující si na svůj mizerný život? Domnívám se, že všechny tyto dojemné momenty plynou z autorovy volné interpretace textu a nemají v něm přímou oporu.

Lukášův příběh je doslova protkán chvalozpěvy, které svědčí o velké radosti lidí,

114 Sedmý obraz – správce Quirinius.

115 Považuje za nutné ve scéně u chléva zdůraznit přítomnost osla a vola, ale nezabývá se tím, kdo jsou oni „všichni“, kteří žasnou nad slovy pastýřů.

116 Klesání do kolen, dojaté a soucitné pohledy...

kteří je pronášeli. Ve hře Tomáše Pavelky jsou tyto chvalozpěvy čteny z Bible a tím je jejich radostná role výrazně potlačena. Na místo Lukášovy radosti si autor zvolil dojetí. Není mi ale jasné, jak na ně přišel. Jisté je, že celá hra tímto jeho záměrem trpí.

Závěr

Divadelní hry pro dětské herce nebo pro mládež, mohou být velkou pomocí v naší katechetické práci. Práce na divadelní inscenaci u dětí i mládeže rozvíjí řadu vlastností, které jsou pro ně potřebné a nám se navíc hodí v další práci s nimi. Hlavní předností práce na divadelní inscenaci ale je, že děti společná práce ve skupině stmeluje. Děti na sobě v divadelní hře vzájemně závisí a tak se podporují, napovídají si, aby dosáhly úspěšného tvaru hry.

Pokud se nám a především dětem samotným, podaří stmelit jejich skupinu při společném díle, měli bychom jejich společné aktivity podporovat i nadále. V dnešní době, která nepřeje osobním kontaktům, je přátelský, fungující kolektiv to jediné, co může děti vábit do kostela a na náboženství.

Přátelský kolektiv by pro děti samozřejmě neměl být jediným lákadlem. K tomu, aby je bavila divadelní hra anebo nedělní škola či náboženství, bychom měli dětem připravit vhodné podmínky.

První podmínkou je náš odpovědný přístup k práci s dětmi. To znamená, že bychom děti a práci na divadelní hře měli brát vážně. Měli bychom do práce zapojit svou vlastní invenci, aby divadlo bavilo nejen děti, ale i nás. Zkrátka bychom měli mít k divadelní hře stejný postoj jako k jiné katechetické práci.

Druhou podmínkou je, že by dětem měl být srozumitelný obsah hry, nebo (u předškolních dětí) alespoň obsah jejich role. Stejně tak jako se i v katechetické práci snažíme, aby děti chápaly obsah biblických příběhů a jiné další informace. Splnit podmínku srozumitelnosti není snadné. Nápomocná nám v tom do jisté míry může být vývojová psychologie, ale ke splnění této podmínky je především nutná praxe.

Jestliže se nám podaří nějakým způsobem naplnit výše zmíněné podmínky a děti navíc budou tvořit přátelský kolektiv, budeme moci naši inscenační i katechetickou práci s dětmi pokládat za úspěšnou. Je to do jisté míry ideál, ale bylo by velikou chybou nepokoušet se o něj.

Hotové představení dětské či mládežnické divadelní hry je pouze vrcholem ledovce, jehož podstatná část zůstává před diváky skryta pod vodou. Touto podstatnou částí je inscenační práce. Ta je ve skutečnosti tím nejlepším důvodem pro to, abychom se

stále znovu pokoušeli s dětmi hrát divadlo.

Text vánoční hry je jen jednou částí inscenační práce i divadelního představení. Je to ovšem velmi důležitá část. Proto jsem se rozhodla vybrat tři volně dostupné vánoční hry a podrobila je analýze. Mohu říci, že v určitých směrech vykazují všechny tři stejné nedostatky.

Z hlediska přístupu považuji za nedostatečné informace k způsobu provedení inscenace, tj. k výtvarnému a scénickému řešení včetně kulis, rekvizit a kostýmů. Ačkoli se jedná o texty her, tedy nikoli o výtvarné práce, je uvedení kostýmů, rekvizit a kulis potřeba, jestliže mají ve hře nějakou roli. Stejné je to i s předěly mezi jednotlivými obrazy. Není jasné, jestli se má přestavovat scéna, zatahovat opona nebo jestli má hrát hudba. Nevíme, jak divák pozná, že končí jeden obraz a začíná druhý.
Mám obavu, že tato ledabylost autorů v uvádění informací o scénických prvcích inscenace svým způsobem svědčí i o ledabylosti v přístupu k nim v rámci ČCE vůbec. Jako by reformační důraz na slovo nedostal z kostelů jen obrazy, ale i jakoukoli další výtvarnou práci. Tím, že zpochybníme důležitost rekvizit, kostýmů a kulis v divadelní hře, zpochybníme divadelní hru celou. V konečném důsledku se starší děti nebudou chtít učit text dalších vánočních her, protože nám budou chtít dokázat, že naši hru na hru prohlédli.

Autoři většinou neuvádějí pro jak staré herce je hra určená, což nijak zásadně nevadí. Mnohem horší je, že se v jejich hrách vyskytuje mnoho exkurzů do světa dospělých. To je věc, kterou považuji za alarmující. Jistě, hra je převážně určena pro dospělé diváky, ale to přeci neznamená, že by jí neměly rozumět i děti, které v ní vystupují. Ty by jí měly rozumět především, protože teprve potom má divadelní hra v rámci katecheze nějaký smysl.
Pokud dětským hercům neumožníme, aby hráli role, kterým rozumějí, těžko pro ně budou přínosem. Všechny divadelní hry, které obměňují a nově představují vánoční příběh, by bylo možné chápat i jako důsledek nepochopení smyslu inscenování vánoční hry. Vánoční příběh neinscenujeme pro dospělé publikum ve sboru, které příběh jistě dobře zná, ale pro dětské herce. To oni díky vánoční hře dostanou možnost prožít události kolem narození Ježíše Krista a proniknout tak k důležité

zvěsti víry. Dospělí diváci určitě ocení hru, která je dobře napsaná a z které je jasné, že děti baví a že jí rozumí.

V poslední řadě musím konstatovat, že ani jeden z autorů nebyl schopen ve své hře jasně vystihnout obsah vánoční zvěsti. Bez písně „Narodil se Kristus Pán“ by se publikum kolikrát ani nedozvědělo, kdo se ve hře vlastně narodil. Nevím, kde má tento problém svůj základ. Jestli je pro nás v dnešní společnosti tak těžké vyjádřit vánoční zvěst nebo jestli je těžké předat ji dětem. Každopádně bez zvěsti nemá vánoční hra žádný smysl.

Z toho všeho jasně vyplývá, že autoři nepočítají s tím, že by vánoční divadelní hra měla být součástí katecheze dětí a mládeže. Kdyby tomu tak bylo, dali by si záležet na srozumitelnosti a na jasné zvěsti, kterou vánoční hra má mít.

Jestliže ani v divadelní hře s dětskými herci nejsme schopni oslovit širší diváckou obec, než pravidelné návštěvníky bohoslužeb, měli bychom se nad sebou v církvi vážně zamyslet. Vánoční zvěst se týká všech lidí bez rozdílu a to by se ve vánočních hrách mělo zásadně projevit. Hrají-li hru dětští herci, máme ideální příležitost oslovit i širší diváckou obec. Když totiž hru pochopí děti, pochopí ji i nově příchozí lidé. Jestliže i při dětské vánoční hře zůstaneme jako sbor zavřeni sami ve svém světě, do kterého nikoho nepustíme, pak je nutné ptát se: „Proč tu vlastně jsme?“

Literatura

ALLEN, Willoughby C., *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew. The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament*, Edinburg: T & T Clark 1985, 3. vydání

ALLISON, Dale C. – DAVIES, William D., *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Matthew. The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament*, Edinburg, T & T Clark 1997, 1. vydání

CREED, John M., *The Gospel according to St. Luke*, London: Macmillan 1957

FITZMYER, Joseph A., *The Gospel according to Luke. The Anchor Bible*, New York: Doubleday 1985

GRUBER, Jiří (ed.), *Svítá: Křesťanské písničky (nejen) pro mládež*, Praha: Kalich 1999, 2. vydání

HÁJEK, Miloslav, *Evangelium podle Matouše*, Část 1., Praha: Kalich 1995, 1. vydání

JOHNSON, Todd E. – SAVIDGE, Dale, *Performing the sacred: Theology and theatre in dialogue. Engaging culture*, Grand Rapids: Baker Academic 2009

MACHKOVÁ, Eva, *Volba literární látky pro dramatickou výchovu: Hledání dramatičnosti*, Praha: Akademie múzických umění 2004, 2. vydání

MRÁZEK, Jiří, *Evangelium podle Matouše. Český ekumenický komentář k Novému zákonu*, Praha: Centrum biblických studií: Česká biblická společnost 2001, 1.vydání

NICKLE, Keith F., *Preaching the Gospel of Luke: proclaiming God's royal rule*, Louisville: Westminster John Knox Press 2000

PESCH, Otto. H., *Existuje?: poznání Boha dnes*, přeložila: Klauberová Markéta, Praha: Vyšehrad 1998, 1. vydání

PLUMMER, Alfred, *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to St. Luke. The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament*, Edinburg: T & T Clark 1989, 5. vydání

REJCHRT, Luděk (ed.), *Buď tobě sláva*, Praha: Synodní rada ČCE s pomocí evangelické zemské církve a GAW v Německé spolkové republice 1981, 1. vydání

RICHTER, Luděk, *O divadle (nejen) pro děti*, Praha: Společnost pro pěstování divadla pro děti a mládež DOBRÉ DIVADLO DĚTEM 2006, 1. vydání

RICHTER, Luděk, *Praktická dramaturgie v kostce*, Praha: Společnost pro pěstování divadla pro děti a mládež DOBRÉ DIVADLO DĚTEM 2003, 1.vydání

VYMĚTAL, Mikuláš (ed.), *Zpěvník Bratrstva. Ročníky 41-47*, Praha: Oddělení mládeže ČCE 2007

Rukopisná literatura

KITTA, Michal, *Vánoce na pumpě*, rukopis, 2011

PAVELKA, Tomáš, *Narození Páně: Vánoční hra podle Lukášova evangelia*, rukopis, 2005

ŠÍBLOVÁ, Pavlína, *Černošský Betlém*, rukopis, 2009

Přílohy

Vánoce na pumpě

(Napsal Michal Kitta, 2011)

Osoby a obsazení: hlasatel
pumpař
pastýř 1
pastýř 2
pastýř 3
Josef
Marie
mág 1
mág 2
mág 3
spousta dětí vystupujících na televizní obrazovce

Benzinová pumpa. Pumpař stojí za pultem. Kolem regály se zbožím – nemrznoucí směsi, motorové oleje, obvyklý sortiment. Vedle pultu sedačky a stoleček pro zákazníky, kteří se zastaví na občerstvení. Pumpař se dívá na televizi. (Televize je veliká krabice s vyřízlým otvorem. Účinkující přistupují zezadu, a tak se ocitají na obrazovce. Televize je natočená tak, aby na ni bylo dobře vidět z hlediště.)

hlasatel: Vážení televizní diváci, ke zpříjemnění svátečních chvil vám nyní zazpívají děti pár vánočních koled.

pumpař: Paráda! Ještě že mi šéf koupil takovou parádní telku! Když už tady musím trčet na Štědrý den, alespoň mám plazmovku s uhlopříčkou dvěstětřicet!

televize: *Děti zpívají koledy. Dvě tři i víc.*

pumpař: To je krása! Zrovna jako ti moji špunti. Copak asi právě dělají? *(Zvoní telefon.)* Hurá, určitě mi volají, že už jsou po večeři! Haló! Jé … dobrý večer, pane šéf. Já myslel … Jasně. Co? Co že mám nalít do benzínu? Trochu lihu? Ale pane Kadlec, jsou přece Vánoce. Mám si dát panáka? Ne, vy mi dáte padáka. Rozumím. Ne, nic jsem neříkal. Vám taky dobrou noc. *(Zavěsí.)* No to mě podrž. Já myslel, že mi šéf něco popřeje, když jsou ty Vánoce. A on chce, abych pajcoval pohonné hmoty, že prý teď inspekce nepřijede. Tůdle! *(Ukáže dlouhý nos směrem k telefonu.)* Jsou Vánoce, máme být na sebe hodní. *(Podívá se oknem ven.)* To je ale venku čina. Psa by nevyhnal. Mráz a chumelí a chumelí. *(Otevřou se dveře a vstoupí tři chlapi v montérkách, s kšiltovkami).*

pastýři: Dobrý večer.

pumpař: To jsou k nám hosté. V takovém nečase. Ten náklaďák je váš? Chlapi, je Štědrý den, kam máte namířeno a co si dáte?

pastýř 1: Vezeme ovce. Šedesát ovcí. Na farmě ve Žďárkách shořelo čerpadlo

a není voda. Vezeme je na statek k Opočnu, ale dál se nedostaneme. Právě hlásili, že silnice na Náchod je zavřená.

pastýř 2: Ale nejhorší je, že nám vítr urval kus plachty a ty ovce asi zmrznou. Neměl byste tady nějaký přístřešek?

pumpař: Chlapi, chlapi, pomalu na mě! Tohle je poctivá pumpa, žádný skopový hotel. Jestli chcete naftu, …

pastýř 3: Kamaráde, jsou Vánoce. A my tam máme patnáct jehňat. Když zmrznou, uvařej z nich mejdlo.

pastýř 1: Kolega chce říct, že vás slušně prosíme, jestli by nešlo někde je u Vás vyložit, než ta vánice přejde a my seženeme novou plachtu. Prosíme vás!

pumpař: Co já s tím? Mám tady jen myčku ...

pastýř 2: *(Skočí mu do řeči.)* No super! Aspoň ty bobky pak pěkně umyjeme. Bereme, vy jste třída, já to věděl!

pastýř 3: Kde jsou klíče?

pumpař: Ale … No dobrá. Když jsou ty Vánoce. *(Podává pastýři č. 3 klíče od myčky.)* Ale dáte to pěkně do pucu. Jinak mě šéf vyhodí.

pastýř 1: Jsme vám velmi zavázáni. Hned jsme zpátky. Postavte zatím na kafe, chvilku se zdržíme. Máte non-stop, ne? Nebojte, uděláme vám tržbu. *(Všichni tři odcházejí do vánice.)*

pumpař: Tedy, … to je zase směna. Doufám, že mě už nic horšího dnes večer nepotká.

televize: *Hraje koledy. Děti se střídají ve zpěvu a básničkách. Po chvíli vchází vyplašený mladý muž.*

Josef: Dobrý večer. Prosím vás, nevíte, jak vlastně, kudy se, kde bych … ?

pumpař: Mladíku, uklidněte se. Co se děje? Přivezl jste mi hříbata nebo telátka?

Josef: Co že? Jak to myslíte? Ne. Totiž … Já jsem Josef Tesař a moje žena Marie … Spěcháme do porodnice, brzy se nám narodí naše první. A do toho tahle chumelenice. Můžeme si od vás, prosím, zavolat?

pumpař: Ale jistě. Tady je telefon.

Josef: Děkuji. *(Vytáčí číslo z lístečku.)* Haló! Porodnice ve Vrchlabí? Prosím vás, připravte porodní sál, za hodinku, v nejhorším za dvě budeme u vás! Cože? Jakou máme zdravotní pojišťovnu? Všeobecnou zdravotní. Prosím? Že pan senátor Dryml všeobecnou nepřijímá? To si snad děláte legraci! A kde budeme rodit? Haló! Vypadlo to. *(Na pumpu přichází Marie, drží se za břicho.)*

Marie: Už to na mě jde. Josefe, sežeň ručníky.

pumpař: Tady ne! V žádném případě!

Josef: Marie! V porodnici nás nevezmou!

Marie: To už je stejně jedno. Četl jsi tu příručku „Jak rodit in natura“? Sežeň ručníky. Tady nechci, chodí sem moc lidí a v autě je těsno. Nemáte tu ještě něco?

pumpař: Jedině myčku, ale tam …

Marie: To je tamhle? *(Ukazuje do vánice ven.)* Jdeme na to! Josefe, ty ručníky! A teplou vodu. *(Odchází držíc se za břicho.)*

Josef: (Na pumpaře.) Nemáte ručníky?

pumpař: Jo. Na záchodě. *(Josef vybíhá ven.)* To je zase den. *(Pastýři se vracejí.)*

pastýř 3: Pane pumpař, běžela tam nějaká ženská. Ta se bude divit.

pastýř2: Dal bych si cappuccino se závinem.

pastýř 1: Já prosím vídeň s makovcem. Snad už tu silnici protáhnou.

pastýř 3: A mě alžírskou s medovníkem. Co dávají v bedně? *(Pumpař dálkovým ovládáním přidává hlas na televizi.)*

televize: *(Děti recitují vánoční příběh: I porodila svého prvorozeného syna, zavinula jej do plenek a položila do jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střechou. A v té krajině byli pastýři pod širým nebem a v noci se střídali v hlídkách u svého stáda. Náhle při nich stál anděl Páně a sláva Páně se rozzářila kolem nich. Zmocnila se jich veliká bázeň. Anděl jim řekl: "Nebojte se, hle, zvěstuji vám velikou radost, která bude pro všechen lid. Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově. Toto vám bude znamením: Naleznete děťátko v plenkách, položené do jeslí." A hned tu bylo s andělem množství nebeských zástupů a takto chválili Boha: "Sláva na výsosti Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi; Bůh v nich má zalíbení.")*

pastýř 2: Chlapi, to je úplně jako o nás!

pastýř 1: Ale jdi. To by tu ještě museli být tři králové. *(Otevírají se dveře a přicházejí tři pánové vyšňoření ve svátečních oblecích.)*

mágové: *(S cizím východním přízvukem.)* Dobrý večer.

pumpař: Nápodobně. Koukám, parádní kára. To je Maserati nebo Lamborghini? *(Stranou:)* Ještě že jsem tam nepřilil ten líh, to by už neodjeli.

mág 1: To Čajka. Dobrý večer. My zabloudili. Ten sníh, ta zima. Viděli jsme světlo, non-stop, tak přišli jsme.

mág 2: Už není to daleko. Tady někde to musí být.

mág 3: Da. My z Ruska. Z Petrohradu. To na východě. Děláme horoskopy. Máte tu samovar? A homoli cukru?

pumpař: Dáte si pi-gi nebo earl-grey?

mág 1: Da. Dáme si ruský čaj.

mág 2: Něco moc důležité tady přihodí. Hvězdy nám to řekly.

mág 3: Jistě, jistě.

mág 1: My, astrologové, to poznali. Jupiter a Saturn v souhvězdí Ryb, trojnásobná konjunkce *(ukazuje třemi prsty)*.

pastýř 2: *(Přistoupí k pultu.)* My si dáme ještě třikrát listový rohlíček plněný pudinkem *(také ukazuje třemi prsty)*.

mág 2: On se narodí, tady někde u vás.

pastýř 3: A kdo?

mág 3: Vy to nevíte? No přece on. Zachrání svět. Jak my říkáme: bohatýr.

mág 1: Kníže míru. Vládce pokoje. Král spravedlnosti.

pastýř 1: Počkat, počkat. V rádiu nic nehlásili.

mág 3: Ale my to na Východě viděli. Proto jsme přišli a přinesli dary.

pastýř 2: *(Rozčileně.)* Chlapi, co se to tam venku děje? *(Všichni vstávají z míst a zděšeně se dívají ven z okna.)*

pastýř 3: Aby nám tak někdo zapálil auťák!

pumpař: Co že? Neblázněte, tady je samý benzín!

pastýř 1: Koukejte, ta záře! Jako by byl den! Pojďte, rychle! *(Všichni vybíhají ven. Jenom televize hraje koledy.)*

pumpař: *(Pomalu se všichni vracejí na svá místa.)* Ještě že nic nechytlo. Nevím, jak by se k nám hasiči dostali v takových závějích. Co to vlastně bylo? Nějaký meteorit? Nebo polární záře?

pastýř 2: To byli andělé!

pastýř 1: Já myslel, že jsi ateista. V dřevníku jsi házel šipkami na obrázek Santa-Clause.

pastýř 3: Já jsem také viděl anděly! Mávali křídly uprostřed té záře a něco nám říkali. Říkali: „Tady se to dneska stalo.“

mág 1: To je pravda. *(Dívá se na hodinky.)* Už se narodil. Připravte dary! *(Mágové vytahují dary: stavební spoření, osvěžovač vzduchu a dětský krém. Přichází Marie s děťátkem, Josef ji podpírá.)*

Marie: Šlo to rychle. Co mu asi napíšou do rodného listu? Myčka na auta? Nebo spíše chlívek? Aspoň tam bylo teplo, jak to ovce zadýchaly. Myslíš, Josefe *(rovná si vlasy)*, že budou mít mezi svátky otevřeno u kadeřníka? *(Mágové poklekají, sklání hlavy, natahují ruce s dary k malému. Pastýři nechápavě zírají, pak alespoň smekají čepice.)*

Josef: Hlavně si musíš odpočinout, Marie. *(Bere dary, uklání se mágům.)* Hned po Vánocích zajdu na matriku Ježíše zapsat.

Marie: *(Směrem k mágům.)* Vy jste z toho sčítání lidu? Vyhráli jsme bonus statistického úřadu? Že by se Ježíš narodil jako jedenáctimiliónté dítě?

mág 2: Váš syn, paní, je mimořádný. Vykoná veliké věci!

Marie: Opravdu? Budu o tom přemýšlet, ale teď si potřebuji vážně odpočinout. Josefe. *(Ten jí pomáhá sednout si.)* Prosím, dala bych si horkou čokoládu. *(Podívá se na televizi.)* Co dnes večer dávají?

pumpař: Za chvilku to bude. Á, koukám, že dorazily sněžné pluhy. Dopijte, dojezte, za chvíli tu sešlost rozpustíme. A než se mi uvaří voda, přidám vám zvuk. *(Dálkovým ovládáním namíří na televizi. Děti zpívají závěrečnou koledu „Narodil se Kristus Pán“.)*

Konec

Černošský Betlém

Autor hry: Pavlína Šíblová

Určeno pro sbor ČCE Pardubice, dětská vánoční slavnost 20.12.2009

Seznam rolí:

černošská maminka (vypravěčka)
Eliza, dcera černošské maminky
Mojžíš, předseda Výboru pro pozemské záležitosti
Mámení pekelné,čert - člen Výboru pro pozemské záležitosti
Adam, člen Výboru pro pozemské záležitosti
Gabriel, člen Výboru pro pozemské záležitosti
Luka, majitel hospody
Žanda, manželka Luky
Diego, potulný umělec, t.č. žije v hospodě
Marie
Josef
Agnes, členka výběrové komise
Quasík, člen výběrové komise
slečna Infantilní, kandidátka na Marii
paní Fintivá, kandidátka na Marii
slečna Rovnoprávná, kandidátka na Marii
Kašpar, Melichar, Baltazar

Všichni herci budou mít obličej namalovaný černou barvou, pusu obtáhnutou bílou barvou – hrajeme malé černoušky. :)

Stručný popis děje:

Hra je pohádkou, která má v lecčems podobnost (záměrnou:) s vánoční tématikou. Příběh se odehrává v Africe. Afričané jsou nespokojeni se svou prací a těžkým životem, proto se *Výbor pro pozemské záležitosti,* sídlící v nebi, rozhodne zakročit – chce lidem poslat malého spasitele (Ježíška), aby jim život zlepšil a „zachránil“. Vyhlásí proto výběrové řízení na Marii (budoucí matku Ježíška), tu nakonec vyberou a příběh Josefa a Marie může začít…:)

Scénář:

Uvedení do děje:

*Hra začíná příchodem všech herců na scénu zez*adu kostela – *zpívají písničku ze Svítáku č.* 217: *Nezná tu nikdo soužení mé – hlavní předzpěvák zazpívá: „Nezná tu nikdo soužení mé, to zná snad jenom Ježíš.“*
Zbytek herců po něm pokračuje: „Nezná tu nikdo soužení mé, sláva, haleluja.“
Než se všichni usadí do lavic, broukají neustále tuto melodii.

Na scéně jsou: *Eliza, černošská maminka*
Eliza: *(Přibíhá k mamince*) Maminko, už jsem doma!!!
Maminka: Ahoj Elizo, jak ses měla ve škole?
Eliza: Dneska dobrý, dostala jsem jedničku z africké gramatiky. A přišli k nám misi… mi…milionáři…
Maminka: Milionáři? To je divné… Co s vámi dělali?
Eliza: Povídali nám příběh o narození Ježíška
Maminka: Aha, tak to byli spíš misionáři. A líbilo se Ti to?
Eliza: Jojo, připomnělo mi to jednu africkou pohádku, co nám vyprávěla babička…
Maminka: Máš pravdu, vím, kterou myslíš – je to pohádka, která se vypráví malým dětem, jako jsi ty, aby si uměly vánoční příběh lépe představit.
Eliza: Jé, maminko prosím, vyprávěj mi ho…
Maminka: Tak dobře, pěkně poslouchej… To se jednou v nebi sešli velcí páni…

Eliza s maminkou odcházejí ze scény

1. Dějství (Nebe, Výbor pro pozemské záležitosti)

Na scéně: *Mojžíš, Gabriel, Adam, Mámení pekelné*
G, A, M sedí za stolem.
Gabriel: To by mě zajímalo, proč nás dneska starej Mojžíš svolal na schůzku.
Mámení pekelné: Abych řekl pravdu, moc se mi nechtělo štrachat z takové hloubky až sem nahoru.
Adam: Přesně, můj jabloňový sad potřebuje důkladně ošetřit – letos se nějak přemnožili hadi. A my musíme jít na mimořádnou schůzku. *(otráveně)*
Přichází Mojžíš…
Mojžíš: Dobrý den, jsem rád, že jsme se tu všichni sešli, čeká nás hodně práce. Nejprve bych si dovolil navrhnout zvolit předsedu jednání, zapisovatele a skrutátory. Předsedou bych mohl být já, co myslíte? *(pohled do diváků)* Prosím, zvedněte ruku, jestli souhlasíte *(opět zapojuje diváky – herci je vtahují do děje).*
Všichni (i diváci) zvedají ruce.
Mojžíš: Děkuji, nyní prosím zvolme skrutátory a zapisovatele. Nějaké návrhy?
Adam: (*stoupne si*) Jako zapisovatele zavrhuji… teda navrhuji bratra Mámení pekelné. Kdo souhlasíte? *(vyzývá diváky)*
Všichni zvedají ruce.
Mámení pekelné: Jako skrutátory navrhuji Adama a Gabriela. Kdo souhlasí?
Všichni zvedají ruce.
Mojžíš: Tak to bychom měli… Můžeme začít jednat. Jak víte, je doba krize, lidem se nedaří, máme rozhodně co projednávat. Chce nám někdo něco říct na začátek?
(*Hlásí se Adam.)* Ano, Adame?
Adam: *(vstává, v ruce drží jablko)* Chtěl bych vás všechny seznámit s krizí v péči o jablka. Jak víte, hadi se letos přemnožili, proto je nutné více jablka chránit…..
Gabriel: *(skočí Adamovi do řeči)* Adame, prosím tě, nech toho, nikdo z nás tě stejně neposlouchá.
Adam si uraženě sedá.
Mámení pekelné: *(vstává)* Já mám prosím návrh na projednání… Co kdybychom se občas s výborem scházeli u nás dole v pekle? Je tam teplo, útulno…
Mojžíš: (*otráveně)* Ale, Mámení pekelné, už zase? Stejně vám to vždycky odmítneme…Ale abyste neřekl, budeme hlasovat. Kdo je pro schůzky dole v podsvětí? *(skrutátoři vstanou a počítají – hlásí se pouze Mámení pekelné, herci*

na diváky signalizuj, aby se nehlásili)) Děkuji, takže můžeme přejít dál… Gabrieli, můžete nám říct, co se děje dole? Tedy spíše uprostřed – na zemi? Pořád tam lítáte…
Gabriel: Teď se hodně specializuji na životní úroveň a přijde mi, že jsou dole nespokojení. Popravdě řečeno nadávají po celém světě… Čekají na všechny možné změny, které nepřicházejí. Po mně chtějí různá dobrá poselství, aby se mohli na něco těšit, ale já jim nemám co nabídnout. Možná bychom s tím měli něco udělat.
Mojžíš: To je závažné, to je závažné… Kvůli tomu si mě zavolal na kobereček i náš nejvyšší (*ukazuje nahoru*). Co s tím?
Mámení pekelné: Tak se tam pojďme podívat a podle toho, co uvidíme, se rozhodneme, co dál…

2. Dějství (Hospoda, kdesi v Africe)

Na scéně: *Diego, Žanda, Luka, Gabriel, Mojžíš, Mámení pekelné, Adam*
Luka: Taky jste to slyšeli? Prý se na nás přijde podívat komise z nebe, jestli jsme tak nespokojení, aby kvůli nám něco změnili…
Žanda: Cha, to je teda legrace, už bylo načase… Ještě pár dní a vypukla by vzpoura!
Do hospody vchází výbor
Mojžíš: Dobrý den, my jsme…
Diego: (*skočí Mojžíšovi do řeči)* My víme, kdo jste a co jdete zkoumat! Jestli jsme moc nespokojení! Tak my vám to teda řekneme…
Žanda: Jsme, a opravdu hodně!! Chceme změnu!!!
Luka: A někoho, kdo nám tu změnu zaručí, jinak se budeme bouřit!
Žanda: A abyste věděli, jak se trápíme, tak vám něco zazpíváme…
Sólový zpěvák zazpívá první část písničky č. 217: ***„Nezná tu nikdo soužení mé, to zná snad jenom Ježíš.“*** *Zpěváci rovnou navazují písničkou ze Svítáku č. 30 (Co já zkusím), do které herci místo originálních slov recitují (rapují:) následující texty.*

Refrén (Co já zkusím...)

Luka: *(místo text*u slok) Dobrý den, jsem Luka… Každé ráno vstávám a jdu na plantáže. Abych měl co jíst večer, vedu hospodu, nemám chvíli klid. Jen řekněte, co je to za život! Já chci pořádnou změnu. Dejte nám evangelium – tu dobrou zprávu, co se o ní píše.

Refrén

Diego: *(místo textů slok)* Taky si chci postěžovat, nevím ale, odkud začít. Nebudu to protahovat, stojí to tu za houby. Pošlete nám spasitele, ať nás život baví žít.
Refrén
Žanda: *(místo textů slok)* Já na tom nejsem o nic lépe, zdraví mě trápí, děti zlobí, záda bolí. Na všechno jsem sama. Už mě to nebaví, pošlete nám naději, ať nás život baví.

Refrén, sólový zpěvák zakončuje druhou částí písničky č. 217: ***„Nezná tu nikdo soužení mé, sláva, haleluja.“***

Mojžíš: Dobře, vydržte, pošleme z nebe někoho, kdo vám dá naději a spokojenost.

3. Dějství (Casting na Marii)

Na scéně: *Kašpar, Melichar, Baltazar, Quasík, Agens, Rovnoprávná, Infantilní, Fintivá. A+Q sedí za stolem v kanceláři – postupně k nim přicházejí kandidátky.*

Agnes: Shora nám dali úkol, abychom vybrali jednu ženu, která by byla schopná porodit a vychovat malého spasitele a dát tak naději lidem na celé zemi.

Quasík: To jsem zvědavý, kdo na casting přijde. Snad bude z čeho vybírat. Kašpare, Melichare, Baltazare, rozhoďte mezi lidi letáky s výběrovým řízením.

K + M + B jdou rozhazovat mezi lavice letáčky (je na nich pozvánka na konkurz).

K + M + B: *Běhají mezi lavicemi a křičí:* Konkurz, jedinečná šance, konkurz…

Agnes: Už máme první kandidátku, slečnu Rovnoprávnou. Tak pojďte dál.

Rovnoprávná: Dobrý den.

Quasík: Dobrý den, slečno, proč myslíte, že bychom měli vybrat právě vás?

Rovnoprávná: (*bojovně)* No, to je snad jasné, ne? Jsem žena z lidu a bojuji za práva žen. Např. se mi nelíbí, že semafory na přechodech ukazují jen mužské panáčky, žena nemá šanci přejít! Rozhodně bych se nezastavila před ničím. Až vyhraju, tak všem chlapům ukážu, zač je toho loket!

Agnes: Co si myslíte o vlastnostech jako je pokora, skromnost?

Rovnoprávná: Vy mě jen tak zkoušíte, že? Takovéto vlastnosti se dnes nenosí. Chci být někdo a něco dokázat. Já na to mám! Jsem nejlepší!

Quasík: Tak děkujeme, ozveme se vám. Další je slečna Infantilní. Pojďte dál.

Agnes: Dobrý den, slečno Infantilní, můžete nám říct, co pro vás znamená spasení?

Infantilní: Hodně hraček a plyšáků.

Quasík: A co myslíte, že se stane, když vás vybereme?

Infantilní: Dostanu hodně hraček.

Agnes: Tak děkujeme, my se vám ozveme. To je hrůza, co? Ještě tam je třetí žena. Paní Fintivá. Snad to bude lepší. Pojďte dál, dobrý den.

Quasík: Tak nám povězte, proč máme vybrat právě vás?

Fintivá: Tak rozhodně jsem krásná, inteligentní, mám přehled o kultuře a ráda se seznamuji s novými lidmi. Všimli jste si mého make-upu? Je úžasný, že? Myslím, že jsem jasná favoritka. Vy jste ale taky fešák, uuhh… Dáte mi na sebe kontakt?

Agnes: A co pro vás znamená víra?

Fintivá: Cože? Ježkovy voči, dejte pokoj. Nemusíte se bát, já na takovýhle hlouposti nevěřím.

Agnes: Tak my se vám ozveme, nashledanou.

Quasík: To je katastrofa, rozhodně nikoho z těch dam nemůžeme přijmout. Copak už neexistuje, skromná, zbožná, hodná a pokorná žena?

Agnes: Možná jo, ale na konkurz ti rozhodně nepřijde…

Quasík: Je, podívej se támhle *(ukazuje do dálky)*, to vypadá jako žena, která by se nám do požadavků vešla.

Agnes: Ano, máš pravdu, taky ji znám, je to Marie. Moc hodná holka. Je teď čerstvě zamilovaná do Josefa. Tak si ji prověříme, řekneme třeba Adamovi, ať si ji odchytí a řekne co a jak.

4. Dějství (Setkání s Marií a Josefem)

Na scéně: *Marie, Josef, Adam*

Josef a Marie k sobě přistupují zády z každé strany jeviště, uprostřed se srazí.

Josef: Jé, to je náhoda, ahoj Marie. Tobě to ale sluší…

Marie: (*stydlivě)* Děkuju, tobě taky.
Chvíle trapného ticha :)
Josef: To je ale pěkné počasí, co?
Marie: Ano, hlavně, aby vydrželo.
Chvíle trapného ticha :)
Josef: Maruško… ehm… já… už dlouho ti chci něco říct…
Marie: Opravdu? Já taky.
Josef: (*poklekne*) Mám tě moc rád, víš? Nechtěla by sis mě vzít?
Marie: Chtěla.
Začínáme kolem nich zpívat písničku z mo*drého zpěvníku Já písnička*: *Den je krásný, kýčovitě máváme srdíčky.:)*
*Během zpěvu Josef s Marií „cukrují", choreograf*e *je jen na nich:)*, *pak Josef odchází od Marie, mává jí a přichází Adam.*
(Adam má na sobě co nejméně oblečení – inu, Adam)
Adam: Dobrý den, Marie, jmenuji se Adam a jsem členem Výboru pro pozemské záležitosti. Byla jste vybrána a máte čest stát se hybatelkou velkých věcí. Porodíte syna, kterému dáte jméno Ježíš. Tento Ježíš bude nadějí a spasením pro všechen lid.
Marie: Ale já… Myslím, že se na to nehodím. Jsem moc obyčejná. A chci se vdávat, co by na to řekl můj nastávající Josef?
(Josef přichází pomalu a zděsí se – vidí Marii s nahatým Adamem, žárlí:)
Adam: (*Kouká se strachem na Josefa, ale mluví k Marii)* Právě vy se na to hodíte, ničeho se nebojte a radujte se. A s Josefem to raději vyřídím hned. *Jde zmatenému Josefovi naproti.*
Josef: *(Vyhrnuje si rukávy, chystá se na ruční souboj)* Co to má znamenat?!? To je moje snoubenka a vy tu děláte co?
Adam: Pane Josefe, je to divná situace, ale všechno vám vysvětlím, zvu vás na pivo. Pojďte.
Josef: *(zmateně)* Ale já… (*společně odcházejí)*

5. Dějství

Na scéně: *maminka, Eliza, Josef, Marie*
Maminka: Adam Josefovi všechno vysvětlil, tomu chvilku trvalo, než pochopil, o co jde a smířil se s tím. Nakonec si ale Marii opravdu vzal a snažili se spokojeně žít.
Eliza: A dařilo se jim?
Maminka: Moc ne, Marie byla těhotná a Josef neměl práci – to víš, žili na venkově a byla zrovna krize...
Maminka s Elizou odcházejí ze scény, nastupuje Josef s Marií.
Josef: Maruško, takhle to dál nejde, je krize, práci nemám a ty budeš brzy rodit. Musíme s tím něco udělat.
Marie: Máš pravdu, Josefe, vždyť už nemáme ani na nájem. Co budeme dělat?
Josef: Mám nápad. V Betlémě prý chybí tesaři, mají tam málo řemeslníků. Co kdybychom se tam přestěhovali? Je to přeci jenom velkoměsto. Práci tam najdu. Maruško, půjdeme?
Marie: Můžeme to zkusit, myslím, že nemáme na vybranou.

Maminka: A tak se vydali na cestu do Betléma.
Písnička: Veď mě dál (ze zpěvníku Bratrstva).
Josef s Marií obcházejí lavice (celý kostel). Přicházejí na scénu ke známé hospodě.

6. Dějství (Hospoda)

Na scéně: *Luka, Žanda, Marie,* Josef

Žanda: Luko, máme hosty.
Luka: Nikoho nebereme, hospodu jsem zavřel!!!
Josef: Ale my jsme moc unavení a má žena má každou chvilku rodit. Nechte nás tu aspoň přespat. Prosím.
Luka: Nic takovýho, z nebe nám slíbili spasitele, uplynulo 9 měsíců a on nikde! Už mě to nebaví. Hospoda je prostě zavřená a basta! Jděte pryč, u nás pomoc nehledejte, sami ji potřebujeme!
(Josef s Marií se chystají k odchodu, chytne je Žanda)
Žanda: Pojďte sem, je mi vás líto, nezlobte se na starýho, ale připadá si jako podvedenej.
Diego: Slibovali nám změnu a naději a nic z toho nepřišlo. Můžete jít do našeho chlíva, snad si tam odpočinete.
Josef a Marie: Děkujeme.

7. Dějství (Šťastný konec)

Na scéně*: Maminka, Eliza, následně přijdou všichni ostatní.*
Eliza: *(směje se)* Jé, ten hospodský je hloupý, málem vyhodil ty, na které tak dlouho čekal.
Maminka: To je pravda, někdy si lidé nevšimnou skutečného bohatství, které mají přímo u nosu.
Eliza: Jak to bylo dál?
Maminka: Dál? Dál už to znáš jako my všichni ostatní. Marie brzy porodila Ježíška, na kterého všichni čekali. Byla z toho obrovská radost. K jesličkám přicházeli lidé, klaněli se mu, nosili dárky a byli šťastni. Začal všem nový život, přišla dobrá zpráva – nové evangelium.
Eliza: Jupí!!! Já mám taky radost.
Všichni: *(Vbíhají na scénu, veselí se, objímají, křepčí)* Jupí!!! Sláva!!! Hurá!!! Máme spasitele!!!
Do popředí scény vystupují Mojžíš, Adam a Mámení pekelné.
Mojžíš: Tak to dobře dopadlo, lidé mají naději a sílu žít dál a radovat se.
Adam: Akorát mám pocit, milé Mámení pekelné, že vás asi tak za 30 let budeme nuceni z našeho výboru vyloučit *(Mámení pekelné má vyděšený výraz)*. Ale to je zase jiný příběh, že? Na ten si musíme počkat do dubna...
Společně s celým sborem zpíváme písničku: *Narodil se Kristus pán.*
Po skončení písničky klanění herců a snad i potlesk.:)

KONEC

Narození Páně

vánoční hra podle Lukášova evangelia

Tomáš Pavelka

Úvodem

Cílem této vánoční hry je být co nejdoslovnější. Toužil jsem trochu vyvážit převahu her, které vánoční téma přenášejí do moderní doby či líčí události Kristova narození z pohledu nějakého nečekaného pozorovatele. Repliky biblických postav jsou většinou vzaty přímo z Evangelia podle Lukáše. Kde chybí přímé řeči, snažil jsem se, aby dialogy vyjadřovaly atmosféru situace. K Vánocům samozřejmě veselí patří. Hra je navíc určena pro mládež, a tak je zde i několik pokusu o vtipné scény. Různé taškařice provádějí většinou osoby nebo pastýři, přímo v nich pak vyniká obludná postava oslaře. Nakonec i Zachariáš může občas vyloudit úsměv. Přesto je cílem hry spíše dojmout, nechť se tedy herci nebrání patosu! Radostné vánoce!

Rekvizity

panenka (dítě, Jan Křtitel, Ježíšek)
andělské zvonění
františky
vál, váleček a potřeby na pečení
tabulka na psaní
klec s holoubky

Dramatis Personæ

Marie, matka Páně
Josef, pěstoun Páně
anděl
Zachariáš, kněz Boží
Alžběta, Mariina příbuzná
Lukáš Evangelista
Simeon, člověk spravedlivý a zbožný
Anna, prorokyně
Quirinius, správce Sýrie
oslař, bodrý až do trapnosti
žebračka — moc si nezahraje

1. osoba
2. osoba
3. osoba

1. pastýř
2. pastýř
3. pastýř
4. pastýř

Obraz – I – Zvěstování Zachariášovi

ŽEBRAČKA sedí nalevo s dítětem, LUKÁŠ za pultíkem

LUKÁŠ *(podrbe se na hlavě a začne psát)* I když se již mnozí pokusili sepsat vypravování o událostech, které se mezi námi naplnily, jak nám je předali ti, kteří byli od počátku očitými svědky a služebníky slova, rozhodl jsem se také já, když jsem vše znovu důkladně prošel, že ti to v pravém sledu vypíši, vznešený Theofile, abys poznal hodnověrnost toho, v čem jsi byl vyučován.

(*ZACHARIÁŠ a ALŽBĚTA přijdou zleva*)

LUKÁŠ Za dnu judského krále Heroda žil kněz, jménem Zachariáš, z oddílu Abiova; měl manželku z dcer Áronových a ta se jmenovala Alžběta. Oba byli spravedliví před Bohem a žili bezúhonně podle všech Hospodinových příkazu a ustanovení. Neměli však děti, neboť Alžběta byla neplodná a oba již byli pokročilého věku.

(*zatímco LUKÁŠ čte, dá ALŽBĚTA minci*)

ALŽBĚTA *(hodí minci ŽEBRAČCE, pohladí dítě a dojatě se na ně dívá)*

ZACHARIÁŠ *(zastaví se uprostřed)*

ALŽBĚTA *(odejde doprava)*

LUKÁŠ Když jednou přišla řada na Zachariášův oddíl a on konal před Bohem kněžskou službu, připadlo na něj losem podle kněžského řádu, aby vešel do svatyně Hospodinovy a obětoval kadidlo. Venku se v hodinu té oběti modlilo veliké množství lidu.

ZACHARIÁŠ *(stojí zády, zapaluje františky a andělské zvonění)*

ANDĚL *(přijde zprava, technik mu svítí do obličeje, dívá se do publika)*

ZACHARIÁŠ *(se na něj s úlekem podívá, couvá dozadu a podlomí se mu kolena)*

ANDĚL *(velmi pomalu se celý otočí na Zachariáše, stejně pomalu vztáhne ruku a celou dobu ji drží vztaženou)*

Neboj se, Zachariáši, neboť tvá prosba byla vyslyšena; tvá manželka Alžběta ti porodí syna a dáš mu jméno Jan.Budeš mít radost a veselí a mnozí se budou radovat z jeho narození. Bude veliký před Pánem, víno a opojný nápoj nebude pít, už od mateřského klína bude naplněn Duchem svatým. A mnohé ze synu izraelských obrátí k Pánu, jejich Bohu; sám půjde před ním v duchu a moci Eliášově, aby obrátil srdce otců k synům a vzpurné k moudrosti spravedlivých a připravil Pánu lid pohotový.

ZACHARIÁŠ *(udiveně)* Podle čeho to poznám? Vždyť jsem stařec a moje žena je pokročilého věku.

ANDĚL *(dotčeně)* Já jsem Gabriel, který stojí před Bohem; byl jsem poslán, abych k tobě promluvil a oznámil ti tuto radostnou zvěst. *(přejde pomalu za Zachariáše, který se na něj nedívá, dá mu zezadu ruku na ústa)* Hle, oněmíš a nepromluvíš až do dne, kdy se to stane, poněvadž jsi neuvěřil mým slovům, která se svým časem naplní. *(světlo jej neustále sleduje)*

ANDĚL *(odejde doprava)*

ZACHARIÁŠ *(odejde doleva)*

Obraz – II – Němý Zachariáš

1. osoba 3. osoba vlevo, 2. osoba vpravo gestikulují na sebe navzájem, vpravo vzadu Alžběta.

1. osoba Kde je tak dlouho?

2. osoba Třeba se mu dostalo opravdu velkého proroctví.

3. osoba Ať to tedy stojí opravdu za to, když tu tak dlouho čekáme na mraze!

1. osoba Nechci se rouhat, ale taková práce by se mi také líbila — pracovat si pár dnu v roce, pěkně v teple, a to ještě jen tehdy, když člověka náhodou vytáhnou losem.

2. osoba Jak to tak vypadá, občas se to muže taky pěkně zkomplikovat.

3. osoba Snad tam něco nepopletl a nepřivedl na nás Boží hněv!

Zachariáš *(přijde pomalu zprava, jako v mátohách; ostaví se doprostřed a udiveně kouká po davu)*

3. osoba Tak co? Jakého se ti dostalo proroctví?

Zachariáš *(dívá se vyjeveně)*

1. osoba *(šeptem)* Někteří lidé skutečně nemají uznání. Dává si na čas a pak sem nakráčí, jako by právě vstal z postele.

3. osoba *(šeptem)* To snad ne, snad to ten děda nezapomněl. To je neštěstí!

Zachariáš *(snaží se usilovně promluvit, vyděsí se toho, že to nejde)*

2. osoba Mlčte! Nevidíte, že měl v chrámě vidění? *(podpírá Zachariáše)* Zachariáši, naznač nám, jakého se ti dostalo vidění!

Zachariáš *(přehrává pantomimicky setkání s andělem)*

1. osoba Co to . . . co to znamená?

3. osoba Anděl! Zjevil se mu anděl!

2. osoba Co ti říkal, Zachariáši?

Zachariáš *(rozhlíží se, popadne Alžbětu, přivede ji doprostřed; ukazuje jí na břicho, předvádí dlouhovlasého proroka, který hrozí prstem)*

3. osoba *(reaguje průběžně na pantomimu; břicho)* Ano, je trochu silnější, než za mlada.

2. osoba *(reaguje průběžně na pantomimu; vousy)* Vousy? Vidíš, to jsem si ani nevšiml *(prohlíží si Alžbětinu bradu)*.

1. osoba *(reaguje průběžně na pantomimu; vztyčený prst; netrpělivě)* No dobře, hubuje tě často, to probereme jindy. Ale jak to souvisí s proroctvím?

Zachariáš *(chytá se za hlavu, úpí)*

2. osoba Nechte ho být, je toho na něj moc *(odvádí Zachariáše doprava) (dav se rozchází krom Alžběty)*

3. osoba Tak to je nejvypráskanější proroctví, jaké jsem kdy slyšel.

Alžběta *(zůstává na scéně; udiveně se vezme za břicho, zašeptá do publika, světlo na ní)* Toto mi učinil Pán; sklonil se ke mně v těchto dnech, aby mne zbavil

mého pohanění mezi lidmi.

Obraz –III – Zvěstování Marii

Marie stojí v zástěře u válu a válí těsto

Lukáš *(za pultíkem, píše)* Když byla Alžběta v šestém měsíci, byl anděl Gabriel poslán od Boha do galilejského města, které se jmenuje Nazaret, k panně zasnoubené muži jménem Josef, z rodu Davidova; jméno té panny bylo Maria.

Marie *(válí těsto na vále, když spatří anděla, utírá si ruce do zástěry)*

anděl *(přijde zprava, tentokrát přirozeně a beze světla)* Buď zdráva, milostí zahrnutá, Pán s tebou.

Marie *(udiveně, jakoby sama pro sebe)* Milostí zahrnutá, požehnaná mezi ženami — co to má znamenat? *(ulekne se)* Kdo vlastně jste, já . . .

anděl *(radostně)* Neboj se, Maria, vždyť jsi nalezla milost u Boha. Hle, počneš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš.

Marie *(vykulí oči)*

anděl Ten bude veliký a bude nazván synem Nejvyššího a Pán Bůh mu dá trůn jeho otce Davida. Na věky bude kralovat nad rodem Jákobovým a jeho království nebude konce.

Marie *(jak anděl mluví, podlomí se jí kolena a klesne na podlahu; zmatečně)* Jak se to muže stát, vždyť nežiji s mužem?

anděl *(mírně a věcně)* Sestoupí na tebe Duch svatý a moc Nejvyššího tě zastíní; proto i tvé dítě bude svaté a bude nazváno Syn Boží. (přejde k Marii, dřepne si k ní, dá jí ruku na rameno) Hle, i tvá příbuzná Alžběta počala ve svém stáří syna. (bodře) A již je v šestém měsíci, ačkoliv se o ní říkalo, že je neplodná. (vstane, otočí se k publiku, slavnostně) Neboť u Boha není nic nemožného.

Marie *(v kleče, nesměle)* Hle, jsem služebnice Páně, stan se mi podle tvého slova.

Obraz – IV – Setkání Marie a Alžběty

Marie nalevo balí ve spěchu kufry; uprostřed netrpělivý oslař s oslíkem

oslař *(bodře až trapně)* Tak mladá pani, kam to bude?

Marie *(s oprávněnými rozpaky)* Do hor, do města Judova.

oslař No tak to na nás jedete moc daleko. Podivejte, oslík neni nejmladší, nejlepší léta už má za sebou; teď se mu ještě zanítilo kopýtko *(zvedne oslovu nohu)* tady, podivejte. Já vás hodim tak do podhůří, ale dál s tim nebohym zvířetem nemůžu; štvát tam to zvíře, to bych neměl srdce, že jo?

Marie *(vezme se za břicho)* Já ale . . . (zarazí se)

oslař *(bodře)* No snad mi nebudete tvrdit, že ste těhotná nebo tak něco. Dyť já dobře vím, že vy ste zasnoubená tady s tim tesařem. (pauza) Nebo je něco, co se nemá vědět, co? Ha ha ha! *(plácne ji do zad)*

Marie *(zaskočená)* Ale ne, nic, jenom že jsem teď nějaká churavá, tak jsem si

myslela, že byste moh . . .

OSLAŘ *(mírně popuzeně)* Ále, nehrajte to na mě, mě nevohnete, taková mladá, v horách vás větřík vofoukne, to se vám pude, tam je vzdoušek! Jo ale tady oslík, ten by tam duši vypustil, to zvíře se bránit nemůže, že jo? (naloží zavazadla na osla, obejdou jednou jeviště, nalevo ji oslař vyloží, handrkuje se o peníze a pak odejde doleva)

MARIE *(občas se zastaví, chytne se za čelo či za břicho a vystupuje jakoby do hor; zatluče na dveře vlevo)*

ALŽBĚTA *(vyjde zprava)*

MARIE *(položí kufry, s oddechem)* Pokoj tobě, Alžběto.

ALŽBĚTA *(vezme se jemně za břicho)* Požehnaná jsi nade všechny ženy a požehnaný plod tvého těla. Jak to, že ke mne přichází matka mého Pána? Hle, jakmile se zvuk tvého pozdravu dotkl mých uší, pohnulo se radostí dítě v mém těle. A blahoslavená, která uvěřila, že se splní to, co jí bylo řečeno od Pána.

ANDĚL *(přijde zprava, přidrží před Marií knihu, technik na ně posvítí)*

MARIE *(čte)* Lukáš 1,46-55

ALŽBĚTA *(laskavě)* Zůstaň u nás, my dvě si teď máme hodně co říct.

Obraz – V – Narození Jana Křtitele

1. osoba 2. osoba oslař vzrušeně diskutují

3. OSOBA *(přijde zprava)* Je to kluk!

OSLAŘ *(vítězně)* Já to říkal; dlužíš mi 5 denáru.

2. OSOBA *(chytne se za srdce, pohnutě)* Pán jí prokázal velké milosrdenství.

ALŽBĚTA *(s dítětem zprava, podpírá ji Zachariáš)*

1. OSOBA *(praští Zachariáše do zad)* Kdo by to do tebe řek, dědku.

OSLAŘ Co mlčíš jak zařezanej — první dítě a hned kluk! Eště v tvym věku.

ZACHARIÁŠ *(trpí)*

VŠICHNI *(zamrznou, jako když se zastaví video)*

LUKÁŠ Osmého dne se sešli k obřízce dítěte.

3. OSOBA A dáte mu řecký nebo židovský méno?

3. OSOBA Rozhodne židovský, pěkně tuhle z Písma (vezme ze stolu bibli, listuje v ní)

1. OSOBA Zas aby to nebylo moc vobyčejný.

2. OSOBA (čte 1. Mojžíšova 10,22-26)

1. OSOBA *(skočí mu do řeči)* Chasarmávet, to je pěkný jméno.

OSLAŘ Volej na něj Chasarmávete, pozor, padá to. Než to řekneš, tak to dopadne.

3. OSOBA *(nahlíží do knihy)* A co třeba ten Rechobót-ír? (pauza) A jo, to je město, to by se klidně moh jmenovat Holcův Jeníkov.

OSLAŘ Znám vesnici v horách, která se jmenuje Svině.

1. OSOBA Já znám Sudovo Hlavno, Horní Slemeno, Krechor a jiný podobný, pokud teda de vo to, aby to dítě celej život trpělo.

3. OSOBA Moment, nedává se náhodou jméno po otci?

VŠICHNI *(jeden přes druhého)* Jasně, určitě.

1. OSOBA *(praští Zachariáše do zad)* Jasně, Rechobóte, bude se jmenovat po tobě.

ALŽBĚTA Nikoli, bude se jmenovat Jan.

3. OSOBA Nikdo z tvého příbuzenstva se tak nejmenuje.

1. OSOBA A co podle strejdy Rechobóta?

OSLAŘ Co nic neříkáš, Zachariáši, kdo u vás doma nosí kalhoty *(zarazí se, prohlíží si jeho suknici)* teda takovou tu pánskou sukni, jako my všichni chlapi.

ZACHARIÁŠ *(začne cloumat s oslařem, předvádí, že chce tabulku)*

OSLAŘ *(poděšeně)* Dejte mu něco, ať zaměstná ruce!

ZACHARIÁŠ *(zvedne tabulku s nápisem: Jeho jméno je Jan. A NE RECHOBÓT!!!)*

1. OSOBA A není to nějaký krátký?

3. OSOBA Ale tak se opravdu nikdo z rodiny nejmenuje.

2. OSOBA Rechobót bylo zbytečně dlouhý, ale aspoň to byl jeho strejda.

ZACHARIÁŠ *(s větším úsilím a kuckáním se rozmluví, vykřikne)* Mlčte! Oslaři, nalož tady toho Rechobóta a jeďte si třeba do Sudovýho Hlavna! A teď ať už JANA konečně obřežou!

VŠICHNI *(stojí zkoprnělí, pak se pomalu rozcházejí)*

3. OSOBA Tak to je nejvypráskanější obřízka, jakou jsem kdy zažil. Chci tím říct, že si to budu dlouho pamatovat.

1. OSOBA Čím to dítě bude?

OSLAŘ No . . .

ZACHARIÁŠ *(zle se na něj podívá a vystartuje proti němu)*

3. OSOBA *(odvádí oslaře)* Radši pojď.

Obraz – VI – Zacharijášův chvalozpěv

ZACHARIÁŠ *(přijde zprava s dítětem v náručí, s pokojnou radostí)*

ANDĚL (*přijde za ním s knihou, přidrží mu ji otevřenou s nezúčastněným úsměvem)*

ZACHARIÁŠ (*čte* Lukáš 1,68-79)

LUKÁŠ (*čte* Lukáš 1,80)

Obraz – VII – Nařízení od císaře Augusta

Quirinius *(čte dopis)* Tak copak si ten Augustus, August jeden počmáranej, zase vymyslel . . .A hleďme — sčítání lidu. A před Vánocema. Ježišmarja, co ho to napadlo? *(čte přiložený dotazník)* Jméno, příjmení, náboženství — v závorce zaškrtnete Žid, katolík, protestant, jiné — neuvádějte. Nebo tady!

Hospodářské poměry, pododdíl domácí zvířata. Poznámka: respondenti se na nás obraceli s otázkou závazné terminologie se zaměřením na pouštní transportní zvířata. Pokud má váš velbloud jeden hrb, uveďte dromedár; pokud má dva hrby, uveďte velbloud. Při jiném počtu než uvedeném se nejedná o velblouda. Zvířata jiná než velbloud: Pes, kočka, koza, ovce, osel . . A tady nám k tomu něco přiložili *(rozbaluje papír)* Tajné pokyny pro sčítací komisaře: Máte-li podezření, že osoba je oproti uváděnému Žid, zaznamenejte hvězdičku; máte-li podezření, že se oproti uváděnému jedná o černocha, zaznamenejte kolečko *(rezignovaně odhodí papír)* Tak to by nešlo, voni se pořád stěhujou, já je nebudu honit po horách, každej prostě pude tam, kde se narodil!

Obraz – VIII – Místo pod střechou

Josef přichází zprava vede těhotnou Marie

Josef (*rozčileně)* Copak jim nedojde, že se lidé nemůžou jen tak najednou zvednout a jít přes půl země? Ani na osla nemáme — a co teď to malý. Přece nejsi jediná těhotná, takovejch jako my musí bejt spousta. A nebo si to uměj zařídit — to já ale neumim. Ach jo.

Marie *(konejšivě)* Ale taková věc se přece nedá zařídit. Naopak, vedl sis dobře.

Josef *(zoufale)* Dobře nedobře, co je to platný — místo na spaní stejně nedokážu sehnat. Co mám dělat — přece nebudeš rodit na ulici.

Marie *(malátně)* Ještě se zkus zeptat, snad něco najdeme.

Josef *(odejde doleva)*

Marie *(s námahou si sedne na schody)*

Josef *(vrátí se po chvíli, se smutným úsměvem)* Mám dvě zprávy, jednu smutnou, jednu veselou. Ta smutná je, že volné místo nemají . . . ta veselá, že hostinský se jmenuje Rechobót.

oba *(zasmějí se)*

Josef *(zesmutní)* Co můžu dělat? Doma stačilo mít sílu, trpělivost nebo se prostě chvilku soustředit a přemýšlet a všechno se dalo vyřešit. Ale co teď? Co mám dělat?

Marie *(malátně)* Tak zkusme něco mimo město. Vždyť mi anděl řekl, jak požehnané je to dítě.

Josef Za městem žádný hostinec nenajdeme. Široko daleko jen samé pastviny, *(dostane nápad)* ledaže by jsme přespali v salaši.

Marie *(vylekaně)* Ale dítě může přijít na svět každou chvíli.

Josef *(domlouvá jí)* Marie, nic jiného nám nezbude. Pořád je to střecha nad hlavou.

Obraz – IX – Pastýři pod širým nebem

1. pastýř sedí 2. pastýř 3. pastýř 4. pastýř leží zabalení do deky

1. pastýř *(třepe s druhým pastýřem)* Vstávej, máš hlídku!

2. PASTÝŘ *(vstane, ospale protře oči, chvilku kouká do nikam, pak koukne na oblohu, zamračí se)* To nevypadá, podle hvězd to teda vůbec nevypadá, že by už byla moje hlídka.

1. PASTÝŘ No, neni, ale něco mě napadlo, tak sem to musel hned někomu říct.

2. PASTÝŘ *(oči v sloup)* Jé.

1. PASTÝŘ No počkej. Já si tu tak sedim a napadlo mě: Řekne se pastýř, pastýř. Romantika, žalmy, král David a tak. Jenže to by je přešlo první den. Ve skutečnosti je to zima, nuda, všude naděláno vod ovcí. A ty lidi, se kterýma člověk dělá — dyť se na to podívej. *(ukáže na spáče)*

2. PASTÝŘ A co jako čekáš? Hlavně že je dost trávy pro ovce, že je máme kde napojit a vo víc bych se nestaral.

3. PASTÝŘ *(nevrle, zpola se posadí)* Nechte nás spát, řeknete si to ráno.

ANDĚL *(vejde zprava, ozářen reflektorem, nezúčastněný úsměv, hledí do publika)*

PASTÝŘI *(vzbudí 4. pastýře a snaží se odplížit se pryč s tlumenými výkřiky hrůzy)*

ANDĚL *(pomalu se k nim otočí a vztáhne ruku)* Nebojte se, hle, zvěstuji vám velikou radost, která bude pro všechen lid. Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově. Toto vám bude znamením: Naleznete děťátko v plenkách, položené do jeslí.

SBOR ANDĚLŮ *(přichází ze všech stran, pokusit se nějak navodit dojem zástupu andělů; případně recituje sbor herců v pozadí.)* Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi; Bůh v nich má zalíbení. *(pomalu všichni andělé zmizí)*

4. PASTÝŘ *(po chvíli)* Co to bylo, štípněte mě někdo.

PASTÝŘI *(postupně ho štípnou)*

4. PASTÝŘ *(bolestně)* Dost, stačí.

3. PASTÝŘ Co budeme dělat? Přece se po tomhle nemůžeme vrátit mezi lidi.

2. PASTÝŘ Musíme honem do toho města Davidova, dokud to funguje. (na 1. pastýř) kde je vlastně to město Davidovo?

1. PASTÝŘ Ale to je přece tady Betlém, tam se David narodil. Tak přece jenom bejt pastýř ešte něco znamená!

Obraz – X – Klanění pastýřů

Marie Josef a Ježíšek napravo, za nimi volek a oslík, prostě betlém. Salaš je osvětlená. Pastýři přicházejí zleva.

4. PASTÝŘ Ale teď mě něco napadlo — kdo nám teď v noci otevře bránu?

3. PASTÝŘ No tak snad ten anděl, jinak by nás tam nehnal, ne?

2. PASTÝŘ Támhle na salaši se svítí.

1. PASTÝŘ Tím bych se nezdržoval, máme důležitější věc na starosti.

4. PASTÝŘ No stejně máme cestu kolem.

3. PASTÝŘ *(uvidí Ježíška, udiveně)* To, to bude tady!

PASTÝŘI *(pozdraví Marii s Josefem a nastane chvíle trapného ticha)*

2. PASTÝŘ (k Marii a Josefovi, nesměle) Možná to bude znít divně . . .

3. PASTÝŘ *(přeruší ho se strachem)* Počkej!

4. PASTÝŘ No, viděli jsme anděly a ti nám říkali, že se dnes narodil Mesiáš.

1. PASTÝŘ A najdeme ho v jeslích.

3. PASTÝŘ *(obranně)* Ale mi jsme nic nepili.

JOSEF *(podívají se s Marií na sebe)*

4. PASTÝŘ My už radši půjdeme.

MARIE *(náhle)* Zůstaňte, také jsme měli podobná zvláštní vidění. Asi tu máme dnes být pohromadě, Bůh ví proč.

PASTÝŘI *(spadne z nich ostych, škádlí Ježíška a radují se)*

Obraz – XI – Simeon a Anna

Anna sedí napravo, zleva přijde Josef s Marií a Ježíškem

LUKÁŠ (čte Lukáš 2,21-23)

JOSEF *(na chvilku se vzdálí doleva, vrátí se s klecí)* Tady jsou ty holoubata. Byl to slušný člověk, dal mi je za rozumnou cenu. Jak jsem šel zpátky kolem těch stánku, viděl jsem, že jsem koupil nejlevnější, co bylo.

MARIE Jsem ráda, že kolem jména našeho syna nebylo tolik zmatku, jako u malého Jana.

SIMEON *(přijde pomalu zprava, usměje se na Marii, pak na dítě, vezme je do náruče)* Nyní propouštíš v pokoji svého služebníka, Pane, podle svého slova, neboť mé oči viděly tvé spasení, které jsi připravil přede všemi národy — světlo, jež bude zjevením pohanům, slávu pro tvůj lid Izrael.

MARIE *(taktně, ale s obavami si rychle vezme dítě nazpět)*

SIMEON *(vztáhne ruce)* Buďte požehnáni. *(otočí se na Marii, soucitně)* Hle, on jest dán k pádu i k povstání mnohých v Izraeli a jako znamení, kterému se budou vzpírat . . . *(živěji)* i tvou vlastní duší pronikne meč — aby vyšlo najevo myšlení mnohých srdcí. *(odejde)*

MARIE Podivný člověk.

JOSEF Vypadal jako starý pomatený děda, ale mluvil jako kniha. To dítě přitahuje samé divné příhody.

(oba jdou směrem k Anně, ale nevšímají si jí)

ANNA *(zatahá Marii za šaty)* Mladá pani, mladý pane, pojďte na chvíli sem. Něco vám řeknu.

JOSEF A MARIE *(nedůvěřivě se zastaví)*

ANNA *(litanie)* Jakej já měla život! Provdala sem se hodně mladá, no ale muž mi po sedmi letech umřel. Už jsem se pak nevdala a teď už je mi 84! Jakou já jsem měla radost na světě?

Marie Tak aspoň to mládí jste měla pěkný, neříkejte.

Anna Ale kdepak, odmala jsem musela dělat, rodiče byly hrozně chudý, to si nedovedete představit. Navíc brzo umřeli, taky proto jsem se vdávala tak mladá.

Marie A co ten váš muž, na toho máte aspoň hezký vzpomínky, ne?

Anna No, vzpomínky . . . Podívejte se, von byl vo hodně starší, tak proto taky tak brzo umřel. A vod tý doby jsem tady, modlim se, postim se.

Marie No vidíte, v Bohu máte útěchu.

Anna No to mám, to mám. Ale je tohle nějakej život, celej život sama, bez muže, bez dětí. Ale to sem vám chtěla říct ... *(snaží se vstát)* Pomozte mi prosim vás vstát, mladej pane. *(podívá se na dítě)* Pučte mi ho.

Marie *(předá jí nedůvěřivě dítě)*

Anna *(úlevně)* Ale ať ten život nestál za nic, přece sem ráda, že sem se tohohle dožila. Na vlastní voči vidím Mesiáše, kdo by se toho nadál. Tak sem tomu Pánu Bohu přesto vděčná. *(rozkřikne se)* Všichni, kdo čekáte vykoupení Jeruzaléma, podívejte — tohle je náš Mesiáš. Vykoupení je tady! *(k Marii, podává jí dítě)* Nate, vemte si ho a dobře se nám vo něj starejte. A víte co vám řeknu — klidně bych ten mizernej život žila znova, kdybych věděla, že se tohohle dočkám.

Lukáš (přijde a čte Lukáš 2,39-40)

KONEC